

ALÞÝÐUSAMBAND ÍSLANDS

Alþingi

Erindi nr. Þ 133/57

komudagur 7.11.2006

Nefndasvið Alþingis
Allsherjarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 3.11 2006.

**Efni: Umsögn um frumvarp um breyting á hegningarlögum nr. 19
12 febrúar 1940, 20 mál.**

Alþýðusamband Íslands styður þá viðleitni löggjafans að styrkja og skýra refsheimildir er varða kynferðisbrot. Jafnframt styður ASÍ þá breytingu er varðar refsileysi þess að stunda vændi til framfærslu. Æskilegt hefði verið að stíga það skref lengra og mæla fyrir um refsinaemi vændiskaupa.

F.h. Alþýðusambands Íslands,

Magnús M. Norðdahl hrl.,
lögfræðingur ASÍ

Nefndasvið Alþingis
b.t. Elínar Valdísar Þorsteinsdóttur, nefndarritara
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 23. nóv. 2006

Umsögn um: Frumvarp til laga um breytingu á almennum hegningarlögum, nr. 19, 12. feb. 1940. (kynferðisbrot). 20. mál

Barnaheill – Save the Children á Íslandi taka ofangreindu frumvarpi fagnandi.

Ítrekunaráhrif dóma fyrir kynferðisbrot.

Samtökin taka undir það með samningsmanni frumvarpsins að óeðlilegt sé að ekki séu ákvæði um ítrekunaráhrif dóma fyrir kynferðisbrot líkt og fyrir auðgunarbrot og líkamsmeiðingar.

Æskilegt er að fyrri dómur manns um kynferðisbrot gegn barni hafi ítrekunaráhrif við ákvörðun refsingar fyrir síðar framin brot sama manns þessarar tegundar líkt og er í norsku hegningarlögunum.

Samtökin styðja því tillöguna sem lögð er fram í frumvarpinu að lögfest verði ákvæði um ítrekunarheimild í kynferðisbrotakafla hegningarlaganna.

Ákvæði 200. gr. hgl. um sífjaspell og ákvæði 201. gr. hgl. um trúnaðarbrot gegn hörnum og unglingum yngri en 18 ára.

Barnaheill – Save the Children á Íslandi styðja það að refsihámark fyrir kynferðislega áreitni í 2. mgr. 200. gr. og 2. mgr. 201. gr. verði hækkað líkt og frumvarpið kveður á um.

Ákvæði 202. hgl. um kynferðisbrot gegn börnum og unglingum yngri en 18 ára.

Samtökin styðja það sem fram kemur í frumvarpinu að verknaðarlýsing ákvæðis 1. mgr. 202. gr. verði óbreytt, en áhersla verði lögð á að ákært verði bæði fyrir nauðgun (194. gr.) og kynferðisbrot gegn barni (202. gr.), sbr. 77. gr. hgl., hafi fullorðinn aðili kynmök við barn undir 14 ára aldri. Slík framkvæmd er eðlileg og verður vonandi til þess að styrkja réttarvernd barna gegn kynferðislegum árásum.

Samtökin styðja það að refsihámark 2. mgr. 202. gr. verði hækkað líkt og segir í frumvarpinu.

Barnaheill telja að eðlilegt og rétt sé að kynferðislegur lágmarksaldur (samræðisaldur) í 1. mgr. verði hækkaður úr 14 árum í 16 ár. Samtökin telja það óeðlilega lágur aldur og 14 ára börn hafi ekki náð nægilegum þroska til að stunda kynlíf. Ef að lögunum yrði breytt með þessum hætti væri verið að senda þessi skilaboð út í samfélagið. Það yrði jafnframt

styrkur fyrir þá sem veita kynfræðslu og aðra þá sem hvetja ungmenni til að hefja kynlíf ekki of snemma að hafa lögin á bak við sig.

Barnaheill – Save the Children á Íslandi styðja það að refsihámarkið í þessari málsgrein verði hækkað og verði 16 ára fangelsi og styðja jafnframt að lögfest verði sérstakt refsilágmark, 1 árs fangelsi.¹

Samtökin eru sammála því að 205 gr. eigi að nema á brott.

Fyrning sakar.

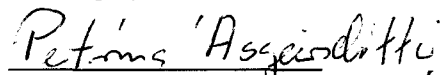
Barnaheill styðja það eindregið að 14 ára aldursmarkið í 2. másl. 1. mgr. 82. gr. hgl., sbr. 2. gr. laga nr. 63/1998, verði breytt í 18 ár. Er það aldursmark æskilegra miðað við eðli og alvarleika þessara brota. Samtökin leggja einnig mikla áherslu á að fyrningarfresturinn verði kynntur vel fyrir almenningi þannig að brotþolar séu meðvitaðir um að þeir hafi einungis ákveðinn tíma til að leggja fram kæru. Brýna þarf þetta sérstaklega fyrir þeim sem vinna beint með brotþolum kynferðisbrota.

Samtökin styðja það einnig að refsihámark fyrir kynferðislega áreitni gagnvart börnum verði hækkað um 2 ár sem aftur leiðir til þess að fyrningarfrestir fyrir þau brot sem bitna á yngstu börnunum, þ.e. yngri en 16 ára, munu lengjast.

Samtökin hvetja til þess, líkt og kemur fram í frumvarpinu, að tekin verði upp sérhæfð meðferð fyrir unga gerendur hér á landi og henni fundinn heppilegur staður.

Barnaheill – Save the Children á Íslandi vilja minna á í þessu samhengi á 19. og 34 gr. samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins nr. 18/1992, 3. mgr. 76. gr. Stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. 33/1944 og barnaverndarlög nr. 80/2002 sem öll veita börnum vemd gegn kynferðislegu ofbeldi.

Virðingafyllst,

Barnaheill – Save the Children á Íslandi

¹ Þess má geta að Barnaheill hafa beitt sér fyrir því að lágmarksrefsing verði einnig sett við barnaklámsbrottum. Refsingar við barnaklámsbrottum eru í aðalatriðum sambærilegar á Norðurlöndunum en Svíþjóð sker sig þó úr þegar um stórfellt barnaklámsbrot er að ræða því þeir hafa lágmarksrefsingu sem er 6 mánaða fangelsi. Barnaheill hefur lagt til að sett verði í 4. mgr. 210. gr. hgl. sams konar lágmarksrefsing við slíkum brottum. (Sjá umsögn Barnaheilla frá 05. 04. 2006 við Frumvarp til laga um breytingu á alm.hgl. oml og fjarskiptalögum, 619. mál)

BLÁTT ÁFRAM!

Forvarnir gegn kynferðislegu ofbeldi á íslenskum börnum

Reykjavík, 1. nóvember 2006

Allsherjarnefnd
Alþingi

Fyrning saka.
Nr. 19 12 (kynferðisbrot)

Framlagt lagafrumvarp viðurkennir verulega sérstöðu kynferðisafbrotanna gegn börnum. Hins vegar er mikilvægt að ítreka að þolendur leita sér oft aðstoðar löngu eftir að brotið átti sér stað. Gerandinn á ekki að hagnast að þeim aðstöðumun sem er á honum og þolandanum.

Fyrning á kynferðisafbrotum gegn börnum er bæði í senn óeðlileg og óréttlát. Til eru dómur þar sem gerandi er fundinn sekur um kynferðisafbrot gegn börnum en fær hins vegar sýknum vegna fyrningar.

Blátt áfram forvarnarverkefnið telur að með afnámi fyrningarfresta á kynferðisafbrotum gegn börnum sé stigið mikilvægt skref til réttlætis fyrir fórnarlömb þessara skelfilegu glæpa sem kynferðisafbrot gegn börnum eru.

Því miður geta börn ekki kært þegar þau eru ung. Þau treysta á fjölskylduna sína en því miður er það alltof algengt að maðurinn sem gefur þeim að borða og húsnæði er sami og misnotar þau.

Börn sem verða fyrir kynferðislegu ofbeldi hafa litla möguleika á að kæra gerandann að eigin frumkvæði. Finnst okkur miður hvað fá mál fara fyrir dómstóla og enn færri gerendur fá dóm fyrir brot sín.

Þessi brot eru álíka og morð. Sálarmorð verður á barninu og í flestum tilvikum nær barnið sér aldrei að fullu. Barnið á mjög erfiða æsku, síðan taka við flókin unglingsár og enn verri fullorðins ár. Mikil höfnum er af hálfu samfélagsins þegar gerandinn gengur laus og lítið aðhafst í því að taka hann úr umferð. Það þarf að dæma hann í langa fangelsisvistun og jafnframt að dæma þessa gerendur í meðferð með fangelsisvistinni. Það ætti í rauninni að vera fagnaðarefni í hvert skipti sem lögð er fram kæra um kynferðislegt ofbeldi. Því yfirleitt hafa þessir gerendur ekki bara misnotað þetta barn heldur fjölmörg önnur til viðbótar. Að baki 70% þeirra sem misnota börn kynferðislega eru 1-9 fórnarlömb. 20-25% hafa misnotað 10-40 börn.

www.darkness2light.org

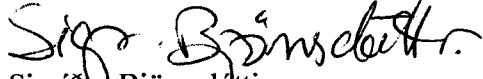
Blátt áfram forvarnarverkefni, Suðurlandsbraut 24, 3 hæð, 108 Reykjavík
Sími: 354 893 2929, Heimasíða: www.blattafram.is, blattafram@blattafram.is

BLÁTT ÁFRAM!

Forvarnir gegn kynferðislegu ofbeldi á íslenskum börnum

Að upplifa eða þá að vera vitni að ofbeldi sem barn veldur sálrænu áfalli sem kemur fram sem líkamlegur og eða andlegur/sálrænn sjúkdómur á efri árum. (www.cestudy.org)

Fh. Blátt áfram forvarnarverkefnisins

Sigríður Björnsdóttir
Verkefnisstjóri

DÓMSTÓLARÁÐ

Alþingi
Erindi nr. P 133/46
komudagur 6.11.2006

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 2. nóvember 2006

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á almennum hegningalögum, 20. mál, kynferðisbrot

Með bréfi dagsettu 20. október s.l. var Dómstólaráði sent framangreint frumvarp til umsagnar. Dómstólaráð hefur haft erindið til skoðunar.

Frumvarp þetta er nokkuð að vöxtum og mælir fyrir um endurskoðun á ákvæðum XXII. kafla almennra hegningarlaga um kynferðisbrotin. Ekki verður þó séð að lögfesting frumvarpsins leiði til teljandi breytinga í starfsemi dómstóla. Héraðsdómur er jafnan fjölskipaður við núverandi aðstæður þegar sakarefni beinist að broti gegn XXII. kafla laga nr. 19/1940. Ef af lögfestingu frumvarpsins yrði verður ekki séð að breyting yrði þar á. Þá verður ekki heldur talið að lögfesting frumvarpsins hafi teljandi áhrif á fjölgun mála hjá dómstólum. Er það niðurstaða ráðsins að ekki sé að svo stöddu tilefni til frekari ályktana eða athugasemda vegna frumvarpsins.

f.h. Dómstólaráðs

Alþingi
Erindi nr. Þ 133/180
komudagur 21.11.2006

Reykjavík 21. nóvember 2006

Hr.alþingismaður
Bjarni Benediktsson.

Vinsamlega afhendið meðfylgjandi bréf til þingmanna sem sæti eiga í allsherjarnefnd Alþingis.

Virðingarfyllst,

Kristín Ingvadóttir

Anna Kristine Magnúsdóttir

Áskorun til allsherjarnefndar Alþingis

Nú hefur allsherjarnefnd Alþingis til umfjöllunar frumvarp dómsmálaráðherra um breytingu á kynferðisafbrotakafla almennra hegningarlaga. Í þessu frumvarpi eru lagðar til nokkrar breytingar sem varða nauðgun.

Samkvæmt núgildandi lögum og samkvæmt frumvarpinu er refsiramminn fyrir nauðgun frá einu ári upp í 16 ára fangelsi. Það er hins vegar ljóst að dómstólar landsins nýta sér einungis lítið brot af þessum refsiramma.

Í raun eru flestir sakfellingardómar fyrir nauðgun við lægri mörk refsirammans, sem hlýtur að vera gagnrýnivert í ljósi þess hversu alvarlegt brot nauðgun er. Hinir lágu dómar misbjóða réttlætiskennd almennings og bjóða heim hættunni á að fólk taki lögin í sínar eigin hendur.

Þess vegna viljum við senda allsherjarnefnd Alþingis þá áskorun að setja í nefndarálit sitt hvatningu til dómstóla landsins að nýta þann refsiramma sem löggjafinn hefur ákveðið að eigi að gilda í nauðgunarmálum.

Dómstólar líta á nefndarálit þingnefnda sem hluta af vilja löggjafans og sem lögskýringargagn og því væri það afar jákvætt að allsherjarnefnd Alþingis nýtti sér þetta tækifæri svo hægt verði að sjá réttlátari og sanngjarnari dóma fyrir nauðganir.

Reykjavík 21. nóvember, 2006.

Virðingarfyllst,

Kristín Ingvadóttir, kt.110261-5359

Anna Kristine Magnúsdóttir, kt.070353-7099

Kvenna ráðgjöfin

Alþingi
Erindi nr. P 133/85
komudagur 9.11.2006

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, 8. nóvember 2006.

Umsögn Kvennaráðgjafarinnar um frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum nr. 19/1940, 20. mál, kynferðisbrot:

Kvennaráðgjöfin fagnar frumvarpinu enda réttarbætur í því faldar. Sérstaklega er því fagnað að í frumvarpinu er nauðgunarhugtakið rýmkað, að lagt er til að sá stigsmunur sem gerður er á nauðgun sem felst í ákvæðum 194.-196. gr. hgl., skuli aflagður. Þá lýsir Kvennaráðgjöfin ánægju sinni með að lagt er til að refsingar við kynferðisbrotum gegn börnum verði þyngdar sem og að afnema skuli refsingu við sölu á vændi.

Eftirfarandi athugasemdir eru þó gerðar við einstök ákvæði frumvarpsins;

- Hvað varðar ákvæði fyrstu greinar frumvarpsins, leggur Kvennaráðgjöfin til að brot gegn 194.-202. gr. sem og 218. gr. hgl., fýrnist ekki eigi í hlut barn undir 18 ára aldri.
- Þá leggur Kvennaráðgjöfin til að breytt verði ákvæði 10. gr. frumvarpsins, þ.e. til viðbótar við þær breytingar á 1. mgr. 202 sem nú eru lagðar til er lagt til að ákvæðið verði svo hljóðandi: "Hver sem hefur samræði eða önnur kynferðismök við barn, yngra en 16 ára, skal sæta fangelsi ekki skemur en 1 ár og allt að 16 árum. Lækka má refsingu eða láta hana falla niður, ef gerandi og þolandi eru á svipuðum aldri og þroskastigi."

Að mati Kvennaráðgjafar er 14 ára barn ekki á nokkurn hátt fært um að ákveða sjálft hvort það hafi mök við lögráða einstakling eða ekki. Hlýtur sá sem eldri er, að nota sér þann aðstöðumun sem í auknum þroska og lífsreynslu felst og má í raun telja það furðu sæta að lögráða einstaklingi sé það refsilaust að hafa mök við 14 ára barn þó engar þær aðstæður eða verknaðaraðferðir eigi við sem í ákvæðum 194.-201. gr. greinir.

Framangreint er sérstaklega alvarlegt í ljósi þess að í dómaframkvæmd hefur verið gengið út frá því að ásetningur sé saknæmisskilyrði fyrir broti á ákvæði 1. mgr. 202. gr., svo sem er um ákvæði 194.-199. gr. hgl. Hafa menn því verið sýknaður af ákæru um að hafa haft mök við börn undir 14 ára aldri á þeim forsendum að þeim hafi ekki verið kunnugt um aldur þeirra. Ekki síst af þessari ástæðu telur Kvennaráðgjöfin brynt að lækka aldursskilyrði 1. gr. 202. gr. hgl.

Nafn:
Kvennaráðgjöfin

Heimili:
Hlaðvarpinn,
Vesturgata 3,
101 Reykjavík

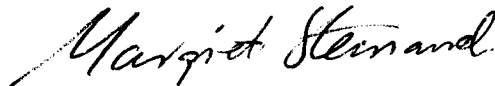
Kennitala:
471085-0499

Símar:
91-21500
996215

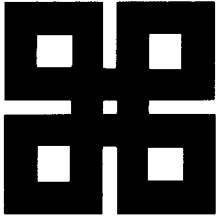
- c) Loks gerir Kvennaráðgjöfmi athugasemdir við 12. gr. frumvarpsins, þ.e. að lagt sé til að refsilaust skuli vera að kaupa vændi. Líta verður til þess að vændi er ein birtingarmynd kynferðisofbeldis og að um aðstoðumun er að ræða milli þess er selur vændið og þess er kaupir. Hér eru engar forsendur til að líkja kaupum á vændi við hver önnur viðskipti þar sem jafnræði er með aðilum.

Sá sem kaupir sér vændi veldur þeim er þjónustuna veitir bæði líkamlegu og andlegu tjóni. Enginn getur haft mök við fjölda mismunandi aðila daglega án þess að bera skaða af. Reynsla þeirra sem leitast við að aðstoða einstaklinga í vændi, s.s. Stígamóta á Íslandi og Reden í Kaupmannahöfn og systurstofnana þess um Evrópu, sýnir að þeir sem stunda vændi gera það út úr neyð og er þeim í raun nær ókleift að losna út úr vændinu þó vilji standi til þess. Meirihluti einstaklinga í vændi eru og undir stjórn glæpamanna, sem líta á þá sem verslunarvöru. Með því að kaupa vændi er kaupandinn að styðja við bakið á ólöglegri verslun með fólk. Leggur Kvennaráðgjöfin því til að fylgt verði fordæmi Svía, að vændi verði viðurkennt sem kynferðisofbeldi og að þeim sem kaupir sér vændi verði refsað á sama hátt og öðrum kynferðisbrotamönnum.

Virðingarfyllt,
f.h. Kvennaráðgjafarinnar

Margrét Steinarsdóttir
lögfræðingur

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, 8. nóvember 2006.

**Umsögn Kvenréttindafélags Íslands um frumvarp til laga um breyting á
almennum hegningarlögum nr. 19/1940, 20. mál, kynferðisbrot:**

Kvenréttindafélag Íslands fagnar frumvarpinu enda réttarbætur í því faldar. Sérstaklega er því fagnað að í frumvarpinu er nauðgunarhugtakið rýmkað, að lagt er til að sá stigsmunur sem gerður er á nauðgun sem felst í ákvæðum 194.-196. gr. hgl., skuli aflagður. Þá lýsir Kvenréttindafélag Íslands ánægju sinni með ákvæði frumvarpsins um atriði sem verka skuli til þyngingar við ákvörðun refsingar fyrir nauðgun, um ítrekunaráhrif, að refsingar við kynferðisbrotum gegn börnum verði þyngdar, að lögfest verði ákvæði um refsiaþbyrgð vegna kynferðislegrar áreitni, sem og að afnema skuli refsingu við sölu á vændi.

Eftirfarandi athugasemdir eru þó gerðar við einstök ákvæði frumvarpsins;

- a) Kvenréttindafélag Íslands leggur til að breytt verði ákvæði 10. gr. frumvarpsins, þ.e. til viðbótar við þær breytingar á 1. mgr. 202 sem nú eru lagðar til er lagt til að ákvæðið verði svo hljóðandi: “Hver sem hefur samræði eða önnur kynferðismök við barn, yngra en 16 ára, skal sæta fangelsi ekki skemur en 1 ár og allt að 16 árum. Lækka má refsingu eða láta hana falla niður, ef gerandi og þolandi eru á svipuðum aldri og þroskastigi.”

Að mati Kvenréttindafélagsins er 14 ára barn ekki á nokkurn hátt fært um að ákveða sjálft hvort það hafi mök við lögráða einstakling eða ekki. Hlýtur sá sem eldri er, að nota sér þann aðstöðumun sem í auknum þroska og lífsreynslu felst og má í raun telja það furðu sæta að lögráða einstaklingi sé það refsilaust að hafa mök við 14 ára barn þó engar þær aðstæður eða verknaðaraðferðir eigi við sem í ákvæðum 194.-201. gr. greinir.

Framangreint er sérstaklega alvarlegt í ljósi þess að í dómaframkvæmd hefur verið gengið út frá því að ásetningur sé saknæmisskilyrði fyrir broti á ákvæði 1. mgr. 202. gr., svo sem er um ákvæði 194.-199. gr. hgl. Hafa menn því verið sýknaðir af ákæru um að hafa haft mök við börn undir 14 ára aldri á þeim forsendum að þeim hafi ekki verið kunnugt um aldur

þeirra. Ekki síst af þessari ástæðu telur Kvenréttindafélag Íslands brýnt að hækka aldursskilyrði 1. gr. 202. gr. hgl.

- b) Loks gerir Kvenréttindafélag Íslands athugasemdir við 12. gr. frumvarpsins, þ.e. að lagt sé til að refsilaust skuli vera að kaupa vændi. Líta verður til þess að vændi er ein birtingarmynd kynferðisofbeldis og að um aðstöðumun er að ræða milli þess er selur vændið og þess er kaupir. Hér eru engar forsendur til að líkja kaupum á vændi við hver önnur viðskipti þar sem jafnræði er með aðilum.

Sá sem kaupir sér vændi veldur þeim er þjónustuna veitir bæði líkamlegu og andlegu tjóni. Enginn getur haft mök við fjölda mismunandi aðila daglega án þess að bera skaða af. Reynsla þeirra sem leitast við að aðstoða einstaklinga í vændi, s.s. Stígamóta á Íslandi og Reden í Kaupmannahöfn og systurstofnana þess um Evrópu, sýnir að þeir sem stunda vændi gera það út úr neyð og er þeim í raun nær ókleift að losna út úr vændinu þó vilji standi til þess. Meirihluti einstaklinga í vændi eru og undir stjórn glæpamanna, sem líta á þá sem verslunarvöru. Með því að kaupa vændi er kaupandinn að styðja við bakið á ólöglegri verslun með fólk.

Það er jafnframt mat Kvenréttindafélags Íslands að skilaboðin sem löggjafinn sendir almenningi, með því að fella niður að sala á vændi sé refsiverð, og setja ekkert í staðinn, vægast sagt öfugsnúin m.t.t. kvenfrelsisbaráttu sl. áratuga. Einnig fæli það í sér slæm skilaboð til ungmenna sem í dag vaxa upp á tímum klámvæðingar og aukinna krafna til ungra kvenna og stúlkna sem kynvera.

Leggur Kvenréttindafélag Íslands því til að fylgt verði fordæmi Svía, að vændi verði viðurkennt sem kynferðisofbeldi og að þeim sem kaupir sér vændi verði refsað.

Virðingarfyllst,
f.h. Kvenréttindafélags Íslands

Margrét Steinarsdóttir
lögfræðingur

Reykjavík 6. nóvember 2006.

Vísun til umsagnar okkar, dags. 16. maí sl. um frumvarp til laga um breytingu á lögum á almennum hegningarlögum nr. 19/1940 (kynferðisbrot). Umsögnin fylgir með í ljósriti.

Ítrekum þær athugasemdir sem þar koma fram en leggjum sérstaka áherslu á að kynferðislegur lögaldur, skv. 1. mgr. 202. gr. verði miðaður við 15 ár og að fortakslaust bann verði lagt við samræði við barn undir 15 ára aldri.

Lagasetning þarf að taka mið af breyttum þjóðfélagsháttum.

Samkvæmt ársskýrslu Barnaverndarstofu 2006 er aukning á tilkynningum um ofbeldi gangvart börnum. Hvort það er vegna þess að börn eru útsettari fyrir ofbeldi nú en áður er ekki hægt að alhæfa um, en það verður að líta svo á að börn þurfa almennt meiri vernd.

Samkvæmt skýrslu Barnaverndarstofu árið 2005 þá voru tilkynningar 30,3% vegna vanrækslu, 15,8% vegna ofbeldis, 53,8% vegna áhættuhegðunar.

Þar af eru tilkynnt mál vegna kynferðislegs ofbeldis gagnvart börnum um 345 á móti 250 málum árið 2004.

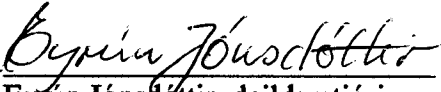
Viljum við leggja áherslu á, að einungis var aukning á komum í yngsta aldurshóp brotþola sem leituðu til Neyðarmóttöku árið 2005. Þar eru ungir þolendur frá 10 ára aldri. Áhættuhegðun kemur líka til í sumum málum ungra brotþola sem beitt eru ofbeldi og þarf því aukinn stuðning þeim til handa. Hækkun kynferðislegs lögaldurs væri í samræmi við gildandi lög í Danmörku og Svíþjóð

Teljum við því að bregðast verði við með hækkun kynferðislegs lögaldurs.

Fyrir hönd starfsfólks Neyðarmóttöku vegna nauðgunar,

Steinunn Guðbjartsdóttir, hrl.
Suðurlandsbraut 6,
108 Reykjavík,
s. 5331330,
steinunn@borgarlogmenn.is

Eyrun Jónsdóttir,
Eyrun Jónsdóttir, deildarstjóri
Neyðarmóttöku vegna nauðgunar.
Landspítala- háskólasjúkrahúsi
S. 543 1000
eyrunj@landspitali.is

Meðfylgjandi og tilvísun í:

Ljósrit umsagnar Neyðarmóttöku vegna nauðgunar dags. 16. maí 2006.
Ársskýrslu Barnaverndarstofu 2004-2005.

Reykjavík 16. maí 2006.

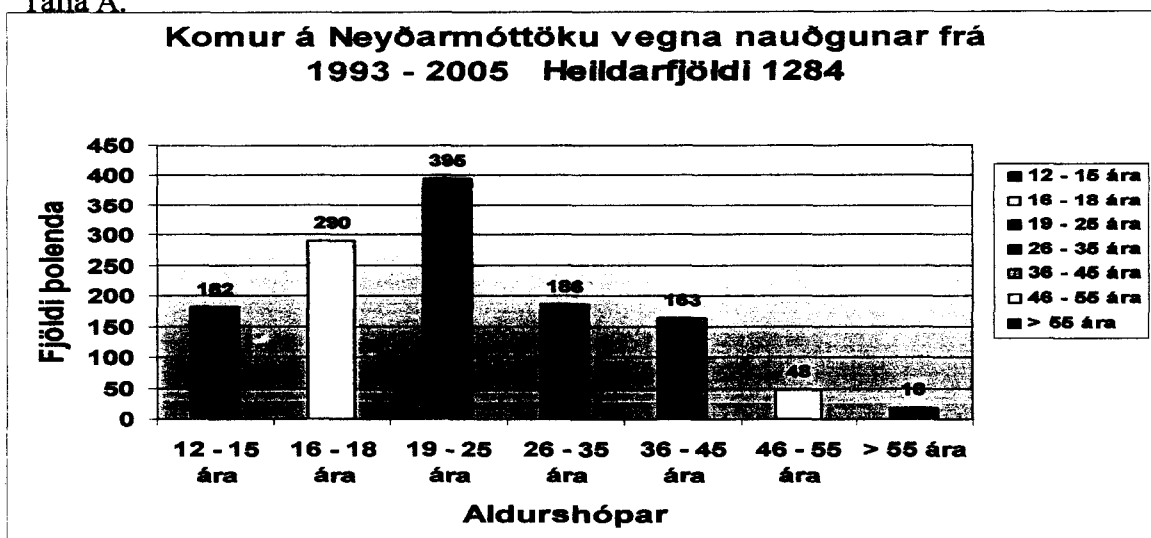
Umsögn lögmanna og starfsfólks Neyðarmóttöku vegna nauðgana á Slysa- og bráðadeild LSH við frumvarp til laga um breytingu á lögum á almennum hegningarlögum nr. 19/1940 (kynferðisbrot).

Við lýsum yfir ánægju í öllum meginatriðum með frumvarp til laga um breytingu á hegningarlögunum nr. 19/1994 og teljum nauðsynlegt að sett verði í lög frekari réttarvernd fyrir brotþola í þessum málaflokki. Við teljum að frumvarpið sé unnið á vandaðan og faglegan hátt. Í ljósi reynslu af réttargæslu til brotþola og þekkingu sem aflað hefur verið með þjónustu og meðferðarvinnu annarra fagaðila við brotþola á Neyðarmóttöku (NM) viljum við, til þess að frumvarpið nái tilgangi sínum, gera eftirfarandi athugasemdir:

Frá stofnun Neyðarmóttöku 8. mars 1993 til áramóta 2005-2006 hafa leitað þangað 1329 einstaklingar, allt frá 10 ára gömlum börnum en elsti brotþoli var 78 ára gamall.

Sjá töflur A og B um komur og aldursdreifingu:

Tafla A.

Aldur brotþola á Neyðarmóttöku vegna nauðgunar

Tafla B.

ÁR	12 - 16 ára	16 - 19 ára	19 - 25 ára	26 - 35 ára	36 - 45 ára	46 - 65 ára	> 65 ára	Fjöldi á ári
1993	9	13	11	5	6	2	0	46
1994	2	17	27	7	10	2	0	66
1995	6	17	17	14	16	4	2	76
1996	11	22	20	12	10	2	2	79
1997	16	24	32	19	13	3	0	107
1998	16	21	25	17	13	7	1	102
1999	16	19	22	21	21	3	1	103
2000	14	30	37	9	4	1	2	97
2001	17	29	49	18	14	9	0	136
2002	19	25	35	18	16	3	3	119
2003	16	22	42	17	11	7	4	119
2004	14	23	40	12	12	1	2	104
2006	(frá 10 ára) 24	28	38	17	17	4	1	130 vantar kt. & 1.bb.
Fjöldi í aldursþópnum	182	290	395	186	163	48	18	1284

Athugasemdir við 202. gr.:

Við erum sammála öllum greinum frumvarpsins en viljum gera athugasemd um breytingu 202 gr.

Í ljósi reynslu okkar af núverandi lagaákvæði 202. gr. teljum við að það hafi ekki náð tilgangi sínum. Raunin hefur orðið sú að ákvæðið veitir fjölda ungra brotþola undir 15 ára aldri ekki næga réttarverndar.

-Í fyrsta lagi er um stóran hóp brotþola að ræða undir 15 ára aldri sem leita til NM vegna kynferðisofbeldis. 67% brotþola eru 18 ára og yngri, en brotþolar 15 ára og yngri eru 37% og hefur orðið mest fjölgun í yngsta aldurshópnum undanfarið ár. Börn sem eru brotþolar í þessum aldurshópi eru varnarlaus gagnvart brotamönnum sem hafa yfirburðastöðu sökum aldurs og reynslu.

-Í öðru lagi var sjálfræðisaldur hækkaður á árinu 1997 í 18 ár. Breytt viðhorf hafa orðið í þjóðfélaginu til hugtaksins "barn". Mikilvægt er að hafa lagasamræmi um það hvað sé "barn" og að skilaboð séu skýr til þjóðfélagsins um verndun þessa hóps fyrir kynferðislegri misnotkun.

-Í þriðja lagi er sakhæfisaldur 15 ár.

Við leggjum því til að kynferðislegur lögaldur, skv. 1. mgr. 202. gr. verði miðaður við 15 ár og að fortakslaust bann verði lagt við því samræði við barn undir 15 ára aldri.

Við teljum það ekki vera réttlætjanlegt að kynferðislegur lögaldur sé lægri hér en á hinum Norðurlöndunum. Tekið skal mið af sænsku hegningarlögunum, þar sem samræði og önnur kynferðismök gagnvart barni yngra en 15 ár skilgreind sem nauðgun.

Rannsóknir sýni að íslenskir unglingar hefji margir kynlíf um 16 ára aldur. Ný rannsókn sem byggðist á könnun um kynhegðun ungs fólks og kynferðislega misnotkun sem Barnaverndarstofa og Rannsókn & greining/Háskólinn í Reykjavík kynnti 6. maí 2006 sýni að þriðjungur 16-19 ára stúlkna og 44% pilta höfðu aldrei haft kynmök. Þar kom jafnframt fram að með vaxandi aldri þá töldu 55% stúlkna að hækka ætti kynferðislegan löfgaldur í 15 ár eða eldri. Í ljósi þessarar rannsóknar mælir Barnaverndarstofa með því að hækka eigi þennan aldur. Jafnframt sýni rannsóknin að meirihluti stúlkna sé að biðja um aukna vernd gegn kynferðislegri áreitni og kynlífsþátttöku.

Lækka má refsingu eða láta falla niður, ef gerandi og þolandi eru á svipuðum aldri og þroskastigi. Reynslan hefur sýnt að fáar ákærur eða sakfellingar hafa verið í raun í málum ungra geranda.

Skv. 3. mgr. 202. gr. mætti taka fram í ákvæðinu, varðandi börn á aldrinum 15-18 ára þ.e. bann við kynmökum við þann aldurshóp, þegar brotamaður notfærir sér yfirburði sökum aldurs og reynslu. Þótt aðferðir séu ekki tæmandi taldar í greininni skal lögð áhersla á síðastgreindu aðferðina sökum mikils fjölda tilvika í reynd.

Við teljum að setja þurfi skýrari ákvæði en nú eru skv. 1. mgr. 44. gr. b. s. l. nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála um hlutverk réttargæslumanna við rannsókn lögreglu og dómsmeðferð í ofbeldismálum vegna kynbundins ofbeldis,

Réttargæsla:

Brýnt er að heildarendurskoðun á oml. fari fram á stöðu og réttindum brotþola við rannsókn og dómstólameðferð og hlutverki réttargæslumanns hans.

Félagsleg úrræði:

Nauðsynlegt er að þolendur fái stuðning frá félagsþjónustu til að vinna sig út úr afleiðingum ofbeldis og tryggja þarf meiri stuðning fyrir börn frá félagsþjónustu/barnaverndarnefnd. Brotamaður og sérstaklega ungir gerendur fái og sé tryggð markvissari meðferð, meðferðarúrræði og eftirfylgd. Talið er samkvæmt rannsóknnum í USA og einnig hér á landi að um 30% geranda í kynferðisbrotum framin gegn börnum séu gerendur ungir brotamenn og er talið að um 10-20% þeirra verði mögulegir gerendur áfram börnum.

Því er mikilvægt að forvarnarstarf verði styrkt verulega og að tryggt sé að fjármunir séu settir til félagsþjónustu/barnaverndarnefnda til forvarna og virkra úrræða. Sérstaklega á þetta við um börn, en kynferðisbrot barna eru oft hluti af öðrum vanda, t.d. vanrækslu barna í fjölskyldum þeirra, misnotkun og einnig áhrif frá umhverfi eins og klámvæðingu og klámnotkun ungs fólks. Ungum gerendum verði veitt víðtæk og sértæk hjálp í gegnum barnaverndarkerfið, þar sem önnur sjónarmið hljóta að gilda gagnvart þeim heldur en eldri gerendum. Þessi meðferð á ekki að vera háð því hvort kynferðisbrot sem þeir fremja eru kærð eða ekki, heldur á tilkynning þjónustuaðila fyrir brotþola vegna kynbundins ofbeldis um mál þeirra til barnaverndaraðila samkvæmt lögum að tryggja að ungum gerendum í málum sé veitt áminning og meðferð og á það að vera skilyrði frekar en val.

Lokaorð:

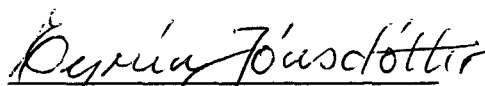
Við leggjum áherslu á mikilvægi heildstæðra og samhæfðra aðgerða réttarkerfis, heilbrigðiskerfis, félagsþjónustu/barnaverndarnefnda gegn kynbundnu ofbeldi. Forvarir verði styrktar verulega. Virk úrræði og stuðningur verði til brotþola, einkum til barna. Ungir gerendur fái markvissa meðferð.

Við bjóðum fúslega fram okkar aðstoð vegna áframhaldandi vinnu og umræðu vegna þessa frumvarps.

Fyrir hönd starfsfólks Neyðarmóttöku vegna nauðgunar,

Helga Leifsdóttir, hdl.,
Húsi verslunarinnar,
103 Reykjavík,
s. 550 3700,
LHL@simnet.is

Eyrun Jónsdóttir, deildarstjóri
Neyðarmóttöku vegna nauðgunar.
Landspítala- háskólajúkrahúsi
S. 543 1000
eyrunj@landspitali.is

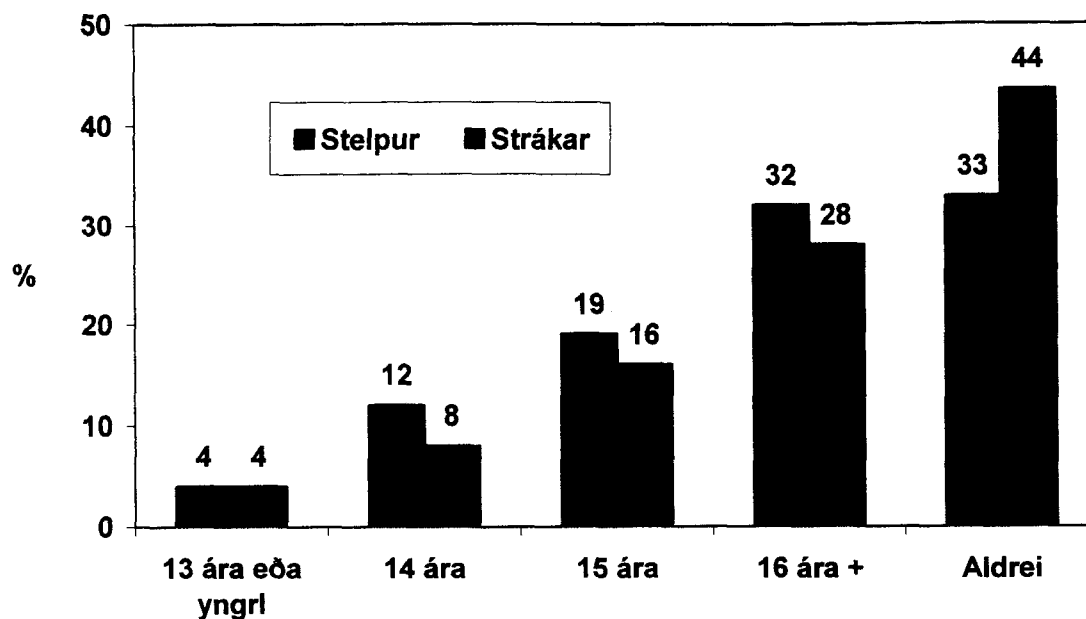
Hjálagt:

Könnun á kynhegðun ungs fólks og kynferðislegri misnóttun í framhaldsskólum á Íslandi.

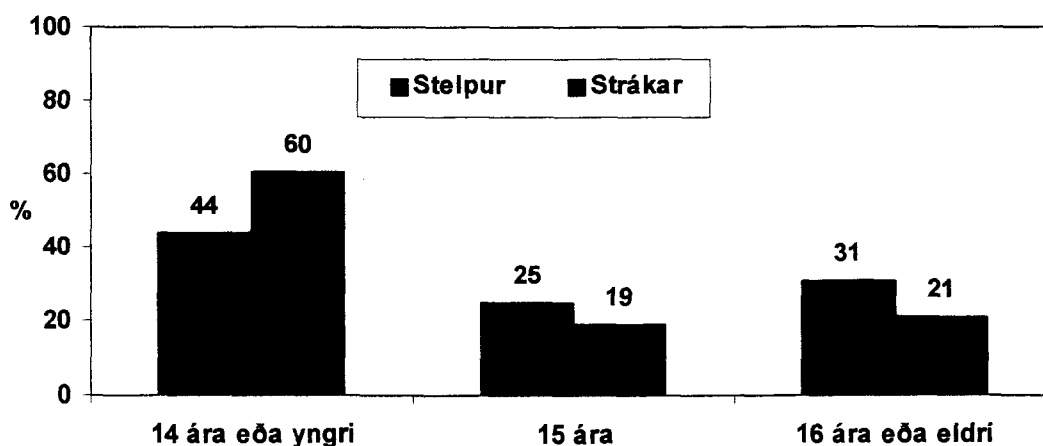
Úrtak 10.472..

Barnaverndarstofa og Rannsóknir & greining / Háskólinn í Reykjavík 2006.

Hlutfall 16-19 ára stráka og stelpna í framhaldsskólum eftir því hve gömul þau voru er þau höfðu kynmök í fyrsta sinn

Hlutfall 16-19 ára stelpna og stráka í framhaldsskólum eftir því þeim finnst kynferðislegur lögaldur eiga að vera á Íslandi. Á að hækka aldur í 15 ár eða eldri?

Alþingi
Erindi nr. P 133/47
komudagur 6.11.2006

LANDSSAMBAND LÖGREGLUMANNA

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

3. nóvember 2006

Landssamband lögreglumanna vísar til bréfs allsherjarnefndar, dags. 20. október sl. Í bréfinu er farið fram á umsögn Landssambands lögreglumanna um frumvarp til almennra hegningarlaga, 20. mál, kynferðisbrot.

Landssamband lögreglumanna telur frumvarpið fela í sér verulegar úrbætur á réttarstöðu þolenda kynferðisofbeldis og gerir ekki sérstakar athugasemdir við einstök ákvæði þess.

F.h. Landssambands lögreglumanna,

Páll E. Winkel framkvæmdastjóri

Nefndasvið Alþingis
Sigrún Brynja Einarasdóttir, nefndarritari.
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 6. nóvember 2006.

Umsögn laganefndar LMFÍ um frumvarp til laga um breytingu á almennum hegningarlögum nr. 19/1940 (kynferðisbrot), 133. löggjafarþing 2006-2007, þskj. 20.– 20. mál.

Laganefnd LMFÍ hefur haft ofangreint frumvarp til umsagnar. Með frumvarpinu er lagt til að gerðar verði umfangsmiklar breytingar á XXII. kafla almennra hegningarlaga um kynferðisbrot. Athugasemdir laganefndar LMFÍ við einstakar greinar frumvarpsins eru svohljóðandi:

Í **fyrsta lagi** er lagt til í 1. gr. frumvarpsins að fyrningarfrestur kynferðisbrota sem beinast gegn börnum hefjist við 18 ára aldur í stað 14 ára aldurs eins og í núgildandi lögum, sbr 2. másl. 82. gr. laganna. Við þetta eru ekki gerðar athugasemdir. Hins vegar er í 13. gr. frumvarpsins lagt til að framangreind lenging fyrningarfrestsins taki einnig til þeirra brota sem framin hafa verið fyrir gildistöku laganna að því tilskildu að fyrningarfrestur þeirra sé ekki hafinn.

Í greinargerð með 13. gr. frumvarpsins er tekið fram að ákvæðið sé sett að danskri fyrirmynd og að markmiðið með því sé að hin nýja fyrningarregla nái til sem flestra brota eins fljótt og auðið er. Jafnframt er tekið fram í greinargerðinni að ákvæðið brjóti ekki gegn 1. mgr. 69. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. 33/1944, sbr. lög 97/1995, 7. gr. laga nr. 62/1994 um mannréttindasáttmála Evrópu og 2. gr. alm. hgl. um bann við afturvirkni refsilaga, enda sé ekki um refsingu eða refsikennd viðurlög að ræða heldur fyrningu sakar. Það er hins vegar álit laganefndar LMFÍ, í ljósi framanraktra reglna sem og almennra reglna um réttarstöðu sakaðra manna, að varhugavert sé að setja reglur um fyrningu með þeim hætti sem mælt er fyrir um í frumvarpinu.

Í **öðru lagi** er gerð tillaga um það í frumvarpinu að setja eitt almennt ákvæði, 194. gr. alm. hgl. sem komi í stað núgildandi ákvæða 194., 195. og 196. gr. alm. hgl. og er jafnframt gert ráð fyrir að greinin taki nokkrum orðalagsbreytingum. Rökin fyrir þessari breytingu eru þau helst að í 194. – 196. gr. alm. hgl. sé of mikið lagt upp úr því að lýsa þeirri verknaðaraðferð sem notuð sé við að brjóta gegn kynfrelsi fólks og að álitamál sé hvort rétt sé að gera þennan mikla greinarmun á brotunum eftir verknaðaraðferðum því þá sé hætt á að þungamiðja brotanna falli í skuggann, þ.e. brotið gegn kynfrelsi þolenda.

Við þetta gerir laganefnd LMFÍ þær athugasemdir að um framangreind ákvæði almennra hegningarlaga, þ.e. 194., 195. og 196. gr. alm. hgl. hefur um árabíl mótast dómaframkvæmd sem m.a. hefur varpað ljósi á tiltekin hugtök framangreindra refsíákvæða. Að mati laganefndar LMFÍ er því sú hættu fyrir hendi

að með fyrirhuguðum breytingum verði rýrður fyrirsjáanleiki og skýrleiki refsíákvæðanna. Jafnframt er bent á að ef afstaða löggjafans sé sú að þörf sé á að hækka refsingar fyrir tiltekin brot, megi ná því markmiði með því að hækka refsímörk þeirra refsheimilda sem þegar eru til staðar í almennum hegningarlögum.

Í þriðja lagi er athygli vakin á því að sú nýja refsheimild sem lögð er til í 7. gr. frumvarpsins um kynferðislega áreitni skarist að einhverju leyti við ákvæði 209. gr. alm. hgl. um brot gegn blygðunarkennd manna. Það er álit laganefndar LMFÍ að refsheimildir eigi að vera skýrar auk þess sem ekki megi vera vafi á því undir hvaða ákvæði almennra hegningarlaga tiltekin athöfn fellur. Hins vegar verði að telja að ýmsar athafnir sem taldar eru upp í hinu nýja ákvæði 199. gr. geti jafnframt fallið undir ákvæði 209. gr. Að auki er ekki samræmi milli refsimarka ákvæðanna. Þannig liggja tveggja ára fangelsi við broti gegn nýju ákvæði 199. gr. en fjögurra ára fangelsi við broti gegn 209. gr. alm. hgl., þótt brot þau sem fram koma í nýju ákvæði 199. gr. alm. hgl. hljóti að vera alvarlegri en brot gegn 209. gr. alm. hgl.

Í fjórða lagi er á það bent að frá setningu almennra hegningarlaga nr. 19/1940 hefur ákvæðum laganna sem taka til kynferðisbrota verið breytt nokkrum sinnum, þ.e. með lögum nr. 40/1992, nr. 82/1998, nr. 39/2000, 14/2002 og nr. 40/2003. Stöðugleiki og gegnsæ lög eru almennt til þess fallin að skapa sátt meðal borgaranna og um leið efla réttaröryggi. Það er sérstaklega þýðingarmikið þegar almenn hegningarlög eiga í hlut að almenn sátt ríki um efni laganna og beitingu þeirra, að minnsta kosti í grundvallaratriðum, og tíðar breytingar séu að sama skapi óæskilegar. Það er því álit laganefndar að forðast eigi að breyta ákvæðum almennra hegningarlaga nema rík þörf sé fyrir breytingum, einkum þegar um er að ræða þau grundvallarákvæði almennra hegningarlaga sem hvað oftast reynir á fyrir dómstólum, svo sem kynferðisbrot og önnur brot gegn lífi og líkama.

Þá skal jafnframt áréttað, að þótt í umsögn þessari sé bent á atriði, sem laganefnd LMFÍ telur að betur megi fara í fyrirbyggjandi frumvarpi, er það mat nefndarinnar að vel hafi tekist til af hálfu höfunda frumvarpsins. Í frumvarpinu komi fram réttarbætur, einkum fyrir þau börn sem eru þolendur kynferðisofbeldis. Að öðru leyti gerir laganefnd LMFÍ ekki athugasemdir við efni ofan greinds frumvarps að svo komnu máli.

Virðingarfyllst,

f.h. laganefndar Lögmannafélags Íslands

Jóhannes Rúnar Jóhannsson, hrl., formaður.

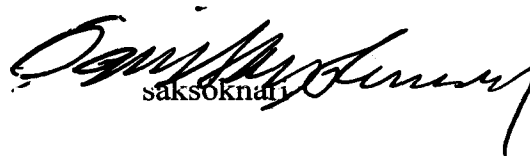

ES/sg

Reykjavík, 20. nóvember 2006

Með bréfi allsherjarnefndar Alþingis, dagsettu 20. f.m., barst þessu embætti til umsagnar frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum nr. 19, 1940 (kynferðisbrot), 20. mál.

Farið hefur verið yfir frumvarpið og þykir ekki ástæða til efnislegra athugasemda við það. Þó er mælt með því að hugað verði að skýrara orðalagi varðandi 5.mgr. 6.gr. frumvarpsins. Þrátt fyrir að eigi fari milli mála hver hinn refsiverði verknaður er skv. ákvæðinu, sé tekið mið af því sem segir í athugasemdum með frumvarpinu, þykir varlegra að orða ákvæðið sjálft skýrar til að fyrirbyggja að það teljist ekki nægilega ljóst hver hin refsiverða háttsemi er. Ákvæðið gæti hljóðað með eftirfarandi hætti: *Hver sem í opinberri auglýsingu býðst til að hafa kynmök við annan mann gegn greiðslu, hefur milligöngu um að aðrir hafi kynmök gegn greiðslu eða óskar eftir að hafa kynmök við annan mann gegn greiðslu skal sæta sektum eða fangelsi allt að 6 mánuðum.*

saksóknari

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

Alþingi
Erindi nr. Þ 133/117
komudagur 13.11.2006

Reykjavík, 10. nóvember 2006.

Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

UMSÖGN MANNRÉTTINDASKRIFSTOFU ÍSLANDS UM FRUMVARP TIL LAGA UM BREYTING Á ALMENNUM HEGNINGARLÖGUM, NR. 19 12. FEBRÚAR 1940 (KYNFERÐISBROT)

Mannréttindaskrifstofa Íslands (MRSÍ) hefur borist til umsagnar frumvarp til laga um um breyting á almennum hegningarlögum, nr. 19 12. febrúar 1940 (kynferðisbrot), 20. mál. Mannréttindaskrifstofa Íslands hefur farið yfir ofangreint lagafrumvarp með hliðsjón af mannréttindaákvæðum stjórnarskrár lýðveldisins Íslands, nr. 33/1944 og viðeigandi mannréttinasáttmálum.

Mannréttindaskrifstofan fagnar efni frumvarpsins en verði það að lögum er stigið mikið vægt skref í baráttunni gegn kynbundnu ofbeldi á Íslandi.

1. Mannréttindabrot

Kynferðisbrot, og kynbundið ofbeldi almennt, brýtur gegn mannréttindum og grundvallarfrelsi þolenda sem eru í flestum tilvikum konur og börn. Íslenska ríkið á aðild að fjölda mannréttindasamninga og yfirlýsinga er snerta kynferðisbrot, má þar nefna mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna frá 1948, samning Sameinuðu þjóðanna frá 1979 um afnám allrar mismununar gagnvart konum, samningurinn um réttindi barnsins frá 1982 og viðauki við hann um sölu á börnum, barnavændi og barnaklám frá 2000, samninga um borgaraleg og stjórn málaegg réttindi og efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi frá 1966 og samning Sameinuðu þjóðanna gegn pyntingum eða annarri grimmilegri og ómannúðlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu frá 1984. Einnig má nefna yfirlýsingu um afnám ofbeldis gegn konum, sem samþykkt var á 85. allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna, almennar athugasemdir nefndar um afnám mismununar gagnvart konum nr. 19 og framkvæmdaáætlun Sameinuðu þjóðanna um málefni kvenna frá árinu 1995 (Pekingáætlunina). Þá ber að nefna mannréttinasáttmála Evrópu og félagsmálasáttmála Evrópu en Evrópuráðið hefur á síðustu árum lagt áherslu á nauðsyn sérstakra aðgerða til að sporna gegn ofbeldi gagnvart konum. Sérstaklega er vakin athygli á dómi M.C. gegn Búlgaríu frá 4. desember 2003 og tilmælum þings Evrópuráðsins nr. 1582 frá 2002¹ og nr. 1681 frá 2004.²

2. Tilmæli alþjóðlegra mannréttindastofnana til Íslenskra yfirvalda

Kynbundið ofbeldi er staðreynd á Íslandi og alþjóðlegar eftirlitsstofnanir á sviði mannréttinda hafa m.a. vakið athygli á því að vægt sé tekið á kynferðisbrotum innan réttarkerfisins. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur lýst áhyggjum sínum yfir miklum fjölda tilkynntra nauðgana samanborið við fjölda lögsókna vegna nauðgunar og mælist til þess að yfirvöld tryggja að ekki sé látið hjá líða að refsa fyrir nauðgun.³ Nefnd sú sem fylgist með framfylgd samnings um afnám allrar mismununar gagnvart konum hefur einnig líst áhyggjum sínum af vægum dómum í kynferðisbrotamálum.⁴ Mannréttindafulltrúi Evrópuráðsins telur ofbeldi gegn konum alvarlegt vandamál á Íslandi. Í skýrslu sem birt var 14. desember 2005, hvetur hann íslensk stjórnvöld til að efla aðgerðir gegn ofbeldi gegn konum m.a. með því að fræða fagaðila, þ. á m. lögreglu, ákærvald og dómara, um tiltæk úrræði

¹ Tilmæli þings Evrópuráðsins nr. 1582 (2002), Domestic violence against women, <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA02/EREC1582.htm>.

² Tilmæli þings Evrópuráðsins nr. 1681 (2004), Campaign combat domestic violence against women in Europe, <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta04/EREC1681.htm>.

³ Lokaathugasemdir Mannréttindanefndar S.þ. um fjórðu skýrsla Íslands um framfylgd alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórn málaegg réttindi, CCPR/C/CO/83/ICE, http://www.domsmlaraduneyti.is/media/Skyrslur/athugas_mannrettindanefndar.pdf

⁴ Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women: Iceland. 07/05/2002, A/57/38 (Part I), [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/1e821b3994c2140fc1256c6a00593f3d?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/1e821b3994c2140fc1256c6a00593f3d?Opendocument)

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

gegn kynbundnu ofbeldi, m. a. nálgunarbann og stuðning við fórnarlömb.⁵ Þá hefur Barnaréttarnefnd Sameinuðu þjóðanna beint þeim tilmælum til íslenskra stjórnvalda að gera aðgerðaáætlun gegn kynferðisbrotum gegn börnum þar sem fórnarlömbum verði tryggð aðstoð og fagaðilar, s.s. kennarar, iðggæsla, starfsfólk, félagsþjónusta, starfsfólk heilbrigðiskerfis og dómaraðilar fái fræðslu um einkenni misnotkunar, tilkynningarskyldu þar sem grunur leikur á misnotkun og almennt sé vitað hvernig bregðast á við málum sem upp koma. Þá verði tryggt að skýrslutaka sé þannig úr garði gerð að fórnarlömb hljóti sem minnstan skaða af.⁶

3. Efni frumvarps

Fyrirliggjandi frumvarp er í samræmi við tilmæli alþjóðlegra eftirlitsstofnana á sviði mannréttinda og lagabreytingarnar til þess fallnar að auka réttarvernd kvenna og barna. Mannréttindaskrifstofan er í öllum meginatriðum hlynnt fyrirhuguðum breytingum á almennum hegningarlögum og lýsir einnig ánægju sinni með ítarlega greinargerð með frumvarpinu. Skrifstofan fagnar einkum eftirfarandi:

- Að hugtakið nauðgun er rýmkað frá því sem nú er þannig að kynferðisnauðgun og misnotkun á bágu ástandi þolanda teljist nauðgun með tilsvarendi refsipýngingu.
- Í frumvarpinu er að finna ákvæði um atriði sem verka skuli til þyngingar við ákvörðun refsingar fyrir nauðgun.
- Í frumvarpinu er að finna almennt ákvæði um refsiaþbyrgð vegna kynferðislegrar áreitni.
- Lögfest verður ákvæði um lítekunaráhrif, þannig að fyrri dómur geranda fyrir kynferðisbrot getur leitt til refsihækkunar.
- Refsing fyrir kynferðismök við börn yngri en 14 ára þyngd til jafns við nauðgun og telst þannig til alvarlegustu kynferðisbrota.
- Fyrningarfrestur kynferðisbrota gagnvart börnum er lengdur.
- Í frumvarpinu er að finna ákvæði um heimild til refsilækkunar eða refsibrottfalls þegar sá sem er sekur um kynferðismök við barn yngra en 14 ára er á sama reiki.
- Ákvæði 205. gr. almennra hegningarlaga fellur niður.
- Refsing fyrir að stunda vændi sér til framfæris felld niður.
- Í frumvarpinu er að finna ákvæði um refsinaemi þess að bjóða fram, miðla eða óska eftir kynmökum í opinberum auglýsingum.

Þá telur skrifstofan afar jákvætt að dregið er úr fornfálegum áherslum á verknaðaraðferðir en sjónum beint að því að brotið er gegn sjálfsákvörðunarrétti þolanda, frelsi og friðhelgi þegar kynmök eiga sér stað án samþykkis.

Fyrirliggjandi frumvarp hefur þau réttarpólítísku áhrif að send eru út skilaboð í samfélagið að kynferðisbrot séu glæpir sem litnir eru alvarlegum augum. Sú spurning vaknar þó hvort ekki hefði verið æskilegt í þessu samhengi að fara sænsku leiðina og lögfesta ákvæði um refsinaemi þess að kaupa kynlíf. Að gera kaup á vændi, sem er ein birtingamynd kynbundins ofbeldis, refsiverð eru einnig mikilvæg skilaboð til samfélagsins. Gífurlegur aðstöðumunur er á kaupanda og seljanda þar sem kaupandinn hefur val en seljandinn stundar í langflestum tilvikum vændi í mikilli neyð. Þó Mannréttindaskrifstofan fallist á að félagsleg úrræði geti verið áhrifaríkari til að draga úr vændi en að gera kaup á vændi refsivert, þá fellst hún ekki alls kostar á þau rök sem sett eru fram gegn lögfestingu ákvæðis um að kaup á vændi. Í fyrsta lagi getur slíkt ákvæði haft mikilvæg varnaðaráhrif en einnig eru send út skilaboð um það að á Íslandi sé ólöglegt að nýta sér neyða annarra í kynferðislegum tilgangi. Í öðru lagi getur „óþægilegt“ lagaumhverfi dregið úr hvata þeirra sem hafa hug á að stunda mansali hér á landi. Mannréttindaskrifstofan styður heilshugar alþjóðastarf íslenskra stjórnvalda gegn mansali og tekur undir að ekki verði unnið á þessum vanda nema með samstilltu átaki þjóða. Mannréttindaskrifstofa Íslands fellst hins vegar ekki á að það séu rök gegn innlendri löggjöf, sem miðar að því m.a. að vinna gegn mansali, að vandamálið geti færst frá einu landi til annars. Mannréttindaskrifstofan telur því að taka eigi til nánari skoðunar hvort gera eigi kaup á vændi

⁵ Report by Mr. Alvaro Gil-Robles, Commissioner for human rights, on his visit to the Republic of Iceland, 4-6 July 2005, http://www.coe.int/T/E/Commissioner_H.R/Communication_Unit/CommDH%282005%2910_E.doc

⁶ Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Iceland. 31/01/2003, CRC/C/15/Add.203 [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/4b125c458df44956c1256d030031744c?Opendocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/4b125c458df44956c1256d030031744c?Opendocument)

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

refsiverð ásamt því að kveðið verði á um fórnarlamba- og vitnavernd til handa fórnarlömbum mansals.

4. Nauðsynlegar aðgerðir gegn kynferðisglæpum og kynbundnu ofbeldi

Lagabreytingar einar og sér nægja ekki til að útrýma því samfélagsmeini sem kynferðislegt ofbeldi er. Mannréttindaskrifstofan leggur áherslu á að nálgast þurfi viðfangsefnið út frá kynjasjónarmiðum, á heildstæðan hátt, í samráði við þá aðila sem best þekkja til – fagaðila og félagasamtök.

Mannréttindaskrifstofa Íslands fagnar heilshugar þeim aðgerðum sem hafnar eru af hálfu yfirvalda til að berjast gegn kynferðisglæpum og kynbundnu ofbeldi. Hér ber hæst nýsamþykktu aðgerðaáætlun vegna ofbeldis á heimilum og kynferðislegs ofbeldis en einnig lýsir skrifstofan ánægju sinni með endurskoðun verklagsreglna lögreglu, bann við kynfæralímlestingu og heimilisofbeldisákvæði hegningarlaga.

Mannréttindaskrifstofan áréttar mikilvægi heildstæðrar nálgunar – samræmdra aðgerða á öllum sviðum hins opinbera – í samráði við fagaðila og félagasamtök. Fyrirliggjandi frumvarp er mikilvægt skref til að vinna gegn kynferðisglæpum og kynbundnu ofbeldi en Mannréttindaskrifstofan hvetur þingmenn til að gera enn betur og taka í þessu samhengi til ítarlegrar skoðunar sjónarmið sem fram hafa komið í umræðunni t. a. m. er varða fórnarlamba- og vitnavernd, „austurrísku leiðina“, sérákvæði um ofbeldi karla gegn konum og „sænsku leiðina“, ásamt fullgildingu viðeigandi alþjóðasamninga s.s. Palermó-viðaukans við samning Sameinuðu þjóðanna gegn fjölþjóðlegri og skipulagðri glæpastarfsemi og sáttmála Evrópuráðsins gegn mansali.

Virðingarfyllt,

f.h. Mannréttindaskrifstofu Íslands

Guðrún D. Guðmundsdóttir, framkvæmdastjóri

Alþingi
Erindi nr. P 133/56
komudagur 7.11.2006

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Umsögn um 20. mál 133. löggjafarþings: Frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum, nr. 19 12. febrúar 1940 (kynferðisbrot)

hegningarlögum,

Til allsherjarnefndar Alþingis

Reykjavík, 6. nóv. 2006

Stjórn Prestafélags Íslands styður meginhugmyndir frumvarpsins sem fela í sér breytt aldersmörk þegar um er að ræða kynferðisbrot gegn börnum (úr 14 í 18 ár), skýrari skilgreiningar kynferðisbrota og möguleika á þyngri refsingum.

Virðingarfyllst,

sr. Ólafur Jóhannsson formaður PÍ

Reykjavík, 22. janúar 2007.

Nefndasvið Alþingis,
Austurstræti 8-10,
150 Reykjavík.

Alþingi
Erindi nr. P 133/737
komudagur 23. 2007

Efni: Svör við umsögnum um frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum, nr. 19 12. febrúar 1940 (kynferðisbrot), sem lagt var fram á Alþingi haustið 2006.

Á fundi mínum með Allsherjarnefnd þann 14. nóvember sl. óskaði formaður nefndarinnar, Bjarni Benediktsson, þess að ég svaraði skriflega athugasemdum í þremur umsögnum, sem nefndinni höfðu borist um áður nefnt frumvarp. Þessar umsagnir eru frá laganefnd Lögmannafélags Íslands (LMFÍ), Ríkissaksóknara og Umboðsmanni barna. Hér á eftir fara svör mín við þessum athugasemdum í sömu röð og þær eru fram settar í umsögnunum.

I. Umsögn laganefndar LMFÍ

Athugasemdir LMFÍ eru í fjórum liðum.

Fyrsta athugasemd varðar ákvæði 13. gr. frv. um gildistöku nýrrar reglu um fyrningarfrest, þ.e. reglunnar um að fyrningarfrestur vegna tiltekinna kynferðisbrota teljist ekki fyrr en frá þeim degi er brotþoli nær 18 ára aldri. Telur LMFÍ þá reglu sem lögð er til í frumvarpinu varhugaverða, þ.e. að 18 ára reglan gildi einnig um þau brot sem framin eru fyrir gildistöku laganna, enda sé fyrningarfrestur þeirra ekki hafinn. Ég er ósammála LMFÍ um þetta atriði og í greinargerð með 13. gr. frv. er rökstuðningur fyrir því hvers vegna þessi leið er farin. Ég vísa í rökstuðning minn þar og áréttu sérstaklega það sem þar segir:

„Ákvæði þetta er sett að hluta til að danski fyrirmynd og er markmiðið með því að hin nýja fyrningarregla nái til sem flestra brota eins fljótt og unnt er. Ekki verður talið að það brjóti gegn ákvæði 1. mgr. 69. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands, nr. 33/1944, sbr. lög nr. 97/1995, 7. gr. laga nr. 62/1994, um mannréttindasáttmála Evrópu, og 2. gr. hgl. um bann við afturvirkni refsilaga, enda ekki um refsingu eða refsikennd viðurlög að ræða heldur reglu um fyrningu sakar sem leiðir til þess að lengri tími líður þar til sök fyrnist en samkvæmt gildandi lögum.“

Hér skal áréttað að regla 13. gr. frv. er ekki regla um refsingu eða önnur refsikennd viðurlög, en refsingum og öðrum refsikenndum viðurlögum verður ekki beitt á afturvirknan hátt. Í 13. gr. frv. er þvert á móti regla um það hvenær í framtíðinni sök manns byrjar að fyrnast. Vandséð er að maður sem framið hefur brot sem ekki er byrjað að fyrnast eigi rétt á því að reglum um upphafstíma fyrningar verði ekki breytt, þar sem þessi upphafstími er ekki einu sinni upp runninn í hans tilviki. Því verður ekki fallist á það sjónarmið að regla þessi sé á nokkurn hátt varhugaverð.

Hér má að lokum nefna að við samningu þessarar reglu kynnti ég mér sérstaklega álit danskra fræðimanna um þetta efni og umræðu sem fram fór í Danmörku um þessa leið og er sú regla sem hér er sett fram í samræmi við það, sem þar var talið standast ákvæði mannréttindasáttmála.

Önnur athugasemd LMFÍ lýtur að breytingum þeim sem lagðar eru til á 194. gr. um nauðgun, 195. gr. um aðra ólögsmæta kynferðisnauðung og 196. gr. um kynferðislega misneytingu. Virðist LMFÍ gagnrýna þá leið sem farin er í frumvarpinu að rýmka hugtakið nauðgun frá því sem nú er, þannig að önnur ólögsmæt kynferðisnauðung (nú 195. gr.) og misnotkun á bágu andlegu ástandi og því að þólandi getur ekki spornað við verknaðinum eða skilið þýðingu hans (nú 196. gr.) teljist nauðgun. Telur nefndin að með fyrirhugðum breytingum verði rýrður fyrirsjáanleiki og skýrleiki refsíákvæðanna. Auk þess telur nefndin að sé afstaða löggjafans „sú að þörf sé á að hækka refsingar fyrir tiltekin brot, megi ná því markmiði með því að hækka refsímörk þeirra refsíheimilda sem þegar eru til staðar í almennum hegningarlögum.“

Hér virðist um að ræða grundvallarmisskilning á efni og markmiði frumvarpsins. Það er eitt af aðalmarkmiðum frumvarpsins að draga úr áherslu á verknaðaraðferðir við framningu kynferðisbrota og leggja þess í stað megináherslu á að brotið er gegn kynfrelsi þólandans. Því markmiði verður ekki náð nema að skilgreina brotin sem nauðgun, þótt ólíkum aðferðum sé beitt við framningu þeirra. Í frumvarpinu er þetta gert á mjög skýran hátt, auk þess sem ítarlega er gerð grein fyrir þessum breytingum í greinargerð og þær studdar fjölmörgum rökum. Má raunar segja að þetta sé rauður þráður sem gengur í gegnum allan þann hluta frumvarpsins sem fjallar um 194.-199. gr. hgl. Sé ég enga ástæðu til að endurtaka það sem þar segir, en vísa í frumvarpið og grg. með því. Ég er því algerlega ósammála þessari athugasemd LMFÍ. Til enn frekari áréttingar vil ég nefna, að ég kynnti frumvarpið fyrir fundarmönnum á aðalfundi Dómarafélags Íslands sl. haust. Allir þeir sem þar tjáðu sig um frumvarpið fóru um það lofsamlegum orðum og þar kom engin gagnrýni fram um þetta atriði. Tel ég engan vafa leika á því, að hefðu dómara talið ákvæðin óskýr eða ófyrirsjáanleg á einhvern hátt, hefði það komið fram á þessum fundi.

Þriðja athugasemd LMFÍ varðar ákvæði 7. gr. frv. um kynferðislega áreitni. Athugasemdin varðar bæði efnislýsingu brotsins og refsímörk.

Varðandi efnislýsingu brotsins telur LMFÍ það skarast að „einhverju leyti“ við ákvæði 209. gr. hgl. um brot gegn blygðunarsemi. Í því sambandi vísa ég í grg. með 7. gr. frv., en þar segir: „Einnig þarf að greina neðri mörk kynferðislegrar áreitni, þ.e. gagnvart brotum gegn blygðunarsemi. Sé um líkamlega snertingu að ræða væri háttsemin kynferðisleg áreitni. Í ljósi rannsókna á kynferðislegri áreitni við ýmsar aðstæður og íþyngjandi áhrifum hennar á þólandur er gert ráð fyrir í frumvarpi þessu að neðri mörk hugtaksins kynferðisleg áreitni verði rýmkuð. Þannig verði hugtakið ekki afmarkað við líkamlega snertingu heldur geti einnig fallið undir það orðbragð og táknræn hegðun sem er mjög meiðandi, ítrekuð eða til þess fallin að valda ótta. Er þá miðað við stöðugt áreiti sem nálgast einelti. Ekki er gerð sú krafa að ótta hafi verið valdið í raun, enda erfitt að sanna það. Því er nægilegt að háttsemin sé til þess fallin (samhverft brot). Klúrt orðbragð og einhliða athafnir án þess að um líkamlega snertingu sé að ræða fellur annars yfirleitt undir 209. gr. sem brot gegn blygðunarsemi. Á það við þegar ekki er um ítrekaða háttsemin að ræða gagnvart sama einstaklingi.“ Hér eru veittar leiðbeiningar um túlkun ákvæðanna. Hún mun svo mótast nánar í réttarframkvæmd, eins og ávallt gerist þegar lögum er breytt. Einnig má benda á að ákvæði frv. um kynferðislega áreitni er mun skýrara en núgildandi ákvæði, þar sem hugtakið kynferðisleg áreitni er skilgreint í 7. gr. frv., en hins vegar ekki

skilgreint í nógildandi lögum, auk þess sem staðsetning nógildandi ákvæðis í 198. gr. er óheppileg og til þess fallin að valda misskilningi, sbr. umfjöllun í frv. í kafla III. 4. *Misneyting skv. 197. gr. og 198. gr.*, og er úr því bætt í frv.

Athugasemdin um refsímörk ákvæðanna gengur út á það, að þar sé ekki samræmi. Kynferðisleg áreitni skv. 7. gr. frv. varði fangelsi allt að 2 árum, en brot gegn blygðunarsemi skv. 209. gr. hgl., sem sé vægara brot, varði fangelsi allt að 4 árum. Þessi athugasemd er réttmæt, svo langt sem hún nær. Þetta er hins vegar sama refsihámark og í nógildandi ákvæðum, þannig að þetta „ósamræmi“ hefur verið í lögum frá árinu 1992 og er því ekkert nýtt. Þá er rétt að benda á, að lágmarksrefsing fyrir kynferðislega áreitni (bæði skv. nógildandi ákvæði og frv.) er 30 daga fangelsi. Í 209. gr. eru hins vegar svonefnd sérrefsímörk sem gilda ef brot er smávægilegt, þ.e. fangelsi í 30 daga og allt að 6 mánuðum eða sektir, sem augljóslega eru vægari refsímörk en refsímörk ákvæðisins um kynferðislega áreitni. Það er því ljóst að sérrefsímörk 209. gr. eru vægustu refsímörkin, síðan koma refsímörk ákvæðisins um kynferðislega áreitni (bæði í nógildandi ákvæði og frv.) og loks hin almennu refsímörk 209. gr. sem eru þyngst.

Við endurskoðun mína á kynferðisbrotakaflanum taldi ég rétt að hafa refsihámark fyrir kynferðislega áreitni óbreytt, þ.e. 2 ára fangelsi. Umboð mitt til að endurskoða tiltekin ákvæði kynferðisbrotakaflans tók hins vegar ekki til endurskoðunar 209. gr. um brot gegn blygðunarsemi. Sé vilji til að breyta þessum refsímörkum tel ég eðlilegast að gera það með þeim hætti, að breyta refsihámarki 209. gr. úr 4 árum í 2 ár. Ég ítreka hins vegar að álitamál er að þess sé þörf, þar sem vægustu brot gegn 209. gr. varða 30 daga til 6 mánaða fangelsi eða sektum, sem eru vægari refsímörk en refsímörk 7. gr. frv.

Fjórða athugasemd LMFÍ varðar það að frá 1940 hafi ákvæðum hgl. um kynferðisbrot verið breytt nokkrum sinnum, breytingalögin 5 eru talin upp, og því álitum líst að tíðar breytingar laganna séu óæskilegar og sérstaklega þýðingarmikið sé að almenn sátt ríki um efni laganna og beitingu þeirra. Forðast beri breytingar nema þeirra sé rík þörf. Ég er sammála því að tíðar breytingar á lögum séu óheppilegar. Hins vegar tel ég að athugasemdir þar að lútandi eigi ekki við í þessu tilviki.

Það er rétt, að gerðar hafa verið upptaldar breytingar á kynferðisbrotakafla hgl. Þeim er líst í greinargerð með frv. Þetta virðast við fyrstu sýn tíðar breytingar, en nauðsynlegt er að benda á út á hvað þær ganga. Fyrsta breytingin, lög nr. 40/1992 voru ný ákvæði um kynferðisbrot sem fólu í sér heildarendurskoðun kynferðisbrotakaflans, sem orðin var löngu tímabær. Næstu breytingalög, lög nr. 82/1998, voru lög um afnám varðhalds sem refsítegundar í íslenskum rétti, og náði sú breyting að sjálfsögðu til kynferðisbrotakaflans, eins og löggjafarinnar allrar. Hinar breytingarnar þrjár eru lög nr. 39/2000 (vitnavernd, barnaklám o.fl.), lög nr. 14/2002 (kynferðisbrot gegn börnum, vandi barna og unglinga) og lög nr. 40/2003 (kynferðisbrot gegn börnum og mansal), sem allt voru nauðsynlegar breytingar sem miðuðu að því að veita börnum aukna réttarvernd og röskuðu á engan hátt því heildarkerfi sem er í kynferðisbrotakaflanum. Því verður ekki annað séð en að rík þörf hafi verið fyrir þessar breytingar. Þar að auki hefur komið fram vaxandi gagnrýni á ákvæðin á undanförunum árum eins og öllum er kunnugt og rakið er í greinargerð með frumvarpinu. Það ríkir ekki sátt um nógildandi ákvæði og beitingu þeirra í þjóðfélaginu og er frumvarpinu ætlað að bæta þar úr.

Niðurstaða mín varðandi athugasemdir í umsögn LMFÍ er sú, að þær gefi ekki tilefni til breytinga á frumvarpinu.

II. Umsögn Ríkissaksóknara

Í umsögn Ríkissaksóknara eru gerðar athugasemdir sem eru í raun í sjö liðum.

Fyrsta athugasemd Ríkissaksóknara¹ varðar ákvæði 13. gr. frv. um gildistöku nýrrar fyrningarreglu. Er þetta sama atriði og LMFÍ gerir athugasemd við (sjá fyrstu athugasemd þeirra). Þar sem LMFÍ telur að gengið sé of langt í að láta nýju regluna gilda um brot framin fyrir gildistöku laganna, telur R að gengið sé of skammt, og leggur til að reglan taki til allra brota sem eru ófyrnd við gildistöku laganna, einnig þeirra sem þá eru þegar byrjuð að fynast. Af þessu sést að í frumvarpinu er farinn meðalvegurinn milli þessara tveggja sjónarmiða. Það er gert vegna þess að það er sú leið sem ég tel réttasta og eðlilegasta. Danska reglan gengur heldur langt, að mínu mati. Vísa ég í því sambandi til þess sem segir í grg. með 13. gr. frv., að „Hæstiréttur hefur túlkað reglur um fyrningu og afturvirkni, sbr. t.d. H 29. apríl 2004 (nr. 32/2004), en þar var talið að breyting á ákvæði um upphaf fyrningarfrests sem leiddi til síðara upphafsmarks frestsins yrði ekki beitt í tilvikum þar sem fresturinn var byrjaður að líða fyrir gildistöku nýrra laga.“ Er regla sú sem lögð er til í frumvarpinu í samræmi við þessa niðurstöðu Hæstaréttar. Væri farin sú leið sem R leggur til myndi fyrningarfrestur brota sem eru byrjuð að fynast, lengjast. Það er óeðlilegt. Loks má geta þess að skiptar skoðanir eru um þetta meðal danskra fræðimanna.

Önnur athugasemd R varðar orðalag 1. mgr. 2. gr. frv. Í frv. segir: *Hver sem hefur samræði eða önnur kynferðismök við mann með því að beita ofbeldi eða hótunum gerist sekur um nauðgun...* Hér vill R bæta við orðunum „eða annars konar ólögumætri nauðung“ á eftir orðinu hótunum. Rökin eru þau að telja verði að „ekki sé tryggt að sú háttsemi að notfæra sér aðstöðumun sem hingað til hefur verið heimfærð undir 195. gr. laganna, sé refsiverð.“

R telur að hugtakið hótun nái ekki fyllilega yfir það sem í réttarframkvæmd hefur verið talið felast í ólögumætri nauðung. Telur hann að með fyrirhugaðri breytingu sé ekki tryggt að sú háttsemi að notfæra sér aðstöðumun, sem hingað til hefur verið færð undir 195. gr., sé refsiverð. Hér er ég ósammála og færi fyrir því eftirtalin rök, sem annars vegar varða fræðilega skilgreiningu hugtaksins hótun og hins vegar dómaframkvæmd.

Eins og lagaákvæðin eru í núgildandi lögum, þá fellur háttsemi undir 194. gr. sem nauðgun, ef beitt er ofbeldi eða hótunum um ofbeldi til þess að hafa kynmök. Undir 195. gr. fellur nú aðferðin „annars konar ólögumæt nauðung“, þ.e. ef beitt er hótunum um eitthvað annað en ofbeldi til þess að koma fram kynmökum, á 195. gr. við um brotið. Að notfæra sér aðstöðumun er hvergi nefnt í núgildandi lögum. Svo er heldur ekki í frumvarpinu. Það er hins vegar engin hætt á, að einhver tilvik sem nú eru refsiverð verði það ekki, ef frumvarpið nær fram að ganga. Sú háttsemi sem nú fellur undir 195. gr. sem önnur ólögumæt kynferðisnauðung, fellur undir 194. gr. sem nauðgun skv. frumvarpinu. Í stað orðalagsins *ofbeldi eða hótun um ofbeldi* í núgildandi 194. gr., kemur *ofbeldi eða hótunum* í 2. gr. frv. Þar undir falla allar hótanir. E.t.v. má kalla þau tilvik sem hingað til hafa verið dæmd sem brot gegn 195. gr. það að notfæra sér aðstöðumun. Í því hefur þó falist einhvers konar hótun, ella hefðu brotin ekki verið felld undir 195. gr. Í bók Jónatans Þórmundssonar, *Afbrot og refsíðabyrgð I*, segir á bls. 66: „Hótun getur verið efnisþáttur í ýmiss konar nauðung, þar á meðal refsiverðum nauðungarbrotum. Hótun er þá

¹ Hér á eftir verður Ríkissaksóknari skammstafað R.

verknaðaraðferð, sem beinist að því að ná tilteknu markmiði eða árangri. Nauðung er ólögsmæt og í mörgum tilvikum refsiverð afleiðing af beitingu slíkrar aðferðar“. Síðan nefnir hann ýmis dæmi um nauðungarbrot, þ. á m. 195. gr. Á bls. 67 segir Jónatan, að hótun sem þáttur í nauðungarbroti sé alltaf skilyrt, þannig að „nauðungaráhrif hennar byggjast á því, að efni hótunar verði að veruleika, nema hótunarpoli láti að vilja geranda.“

Þá má loks benda á að í þeim örfáu dómum Hæstaréttar þar sem reynt hefur á ákvæði 195. gr. hgl. hefði verið unnt að rökstyðja að beitt hafi verið hótunum um ofbeldi. Einnig í þeim dómum þar sem gerandi beitir yfirburðum aldurs eða aðstöðu er undirliggjandi hótun um að aflsmunum, þ.e. ofbeldi, verði beitt, ef ekki er látið undan. Það á einnig við um þann dóm sem R vísar til, H 15. janúar 2004 (nr. 372/2003). R telur að hér hafi ekki verið um hótun að ræða. Því er ég ekki sammála. Vísa ég til umfjöllunar minnar um þennan dóm í ritgerð minni í ritinu *Rannsóknir í félagsvísindum VII (2006)*, en þar segir:

„**H 15. janúar 2004 (nr. 372/2003)**. Fimmán ára piltur, M, var ákærður fyrir að hafa ásamt tveimur ósakhæfum piltum, báðum 14 ára, þröngvað 15 ára stúlku, B, til samræðis með ofbeldi og sumpart notfært sér að hún gat ekki spornað við samræðinu sökum ölvunar og svefnþrunga. Í ákæru var þetta talið varða við 194. gr. hgl., en héraðsdómur taldi að aðstæður hefðu verið þannig að M hefði komið fram vilja sínum með ólögsmætri nauðung eins og lýst er í 195. gr. Aðdragandi málsins var sá að þau fjögur höfðu safnast saman utandyra kvöld eitt ásamt fleiri unglingum og neyttu þau áfengis. Fóru þau síðan heim til annars ósakhæfa piltsins. Á leiðinni þangað fóru piltarnir fram á það við B að þau færu í hópkyrnök, en hún vildi það ekki. Kvað hún þá hafa verið mjög uppþrengjandi og hafa fært hana úr fötunum. Hefði M og annar ósakhæfu piltanna haft við hana samfarir, en hinn horft á. Hún væri óvön að drekka áfengi, hefði liðið mjög illa og þóttist sofa í von um að þeir myndu hætta. Piltarnir sögðu hana hafa verið vankaða og utangátta, en hún hefði samþykkt samfarirnar. Eftir atburðinn hljóp B út úr íbúðinni og leitaði sér aðstoðar í nærliggjandi húsi, grátandi og í mjög miklu uppnámi. Þangað sótti móðir hennar hana og fór hún á neyðarmóttöku skömmu síðar. Hæstiréttur taldi 194. gr. ekki eiga við og ósannað að B hefði ekki getað spornað við samræðinu vegna ölvunar og svefnþrunga. Niðurstaða héraðsdóms var því staðfest með eftirfarandi rökstuðningi: „Þegar litið er til þess, að hér er um kornunga stúlku að ræða, sem var stödd í ókunnugu húsnæði með þremur piltum, sem áttu í fullu tré við hana, vöktu henni ógn með framkomu sinni og höfðu lýst yfir vilja til hópkyrnaka, verður að telja að ákærði hafi komið fram vilja sínum með ólögsmætri nauðung eins og lýst er í 195. gr. laga nr. 19/1940.“

Hér eru aðstæður vissulega ógnandi fyrir stúlkuna. Hún fer með þremur piltum heim til eins þeirra og á leiðinni segja þeir henni að þeir vilji hafa við hana hópkyrnök. Óljóst er hvers vegna hún fer með þeim, en hún taldi að það hefði verið til að fara þar á snyrtinguna og reyna að útvega sér far heim þar sem hún hafði misst af strætó. Þegar hún kom út af snyrtingunni var M nakinn og piltarnir töldu hana tilbúna til að hafa mökin sem hún vildi alls ekki. Í dóminum er lagt til grundvallar að piltarnir hafi vakið henni „ógn“ með framkomu sinni. Hér má spyrja ógn um hvað? Ég tel að í framkomu þeirra hafi falist hótun um ofbeldi ef ekki hefði verið látið undan og því hefði verið eðlilegt að dæma fyrir brot gegn 194. gr. um nauðgun.“

Varðandi tilvísun R til sænskra laga vísa ég til þess sem segir í grg. með frv.: „Þessi leið hefur verið farin bæði í norskum og sænskum rétti, sbr. upphaf 192. gr. norsku hgl. nr. 10/1902, sbr. lög nr. 76/2000: „Den som a) skaffer seg seksuell omgang ved vold eller ved truende adferd...“ og ákvæði 1. gr. 6. kafla sænska *brottsbalken*, sbr. lög nr. 90/2005: „Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gerning tvingar en person till samlag...“ Sænska ákvæðið er þó heldur þrengra en það norska að því leyti, að efni hótunar

þarf að snúast um það að fremja einhvers konar refsiverðan verknað. Það getur þó verið hvaða refsiverði verknaður sem er, hvort sem hann bitnar á mönnum eða munum, t.d. eignaspjöll.“ Þar sem sænska ákvæðið er bundið við það að efni hótunar varði refsiverðan verknað, hefur verið talin þörf á að hafa þar einnig ákvæði um annars konar ólögmetna nauðung. Sú þörf er ekki fyrir hendi hér þar sem ákvæði frv. tekur til allra hótana.

Í þriðja lagi bendir R á, að þjónustustofnanir fyrir fatlaða einstaklinga eru ekki í upptalningu 5. gr. frv. (197. gr. hgl.) á stofnunum og refsiverndin sé einskorðuð við vistmenn stofnana. Hætt sé við að refsivernd ákvæðisins taki því ekki til andlega fatlaðs fólks sem starfar daglangt á þjónustustofnunum og bent er á að fatlaðir starfsmenn á vernduðum vinnustöðum séu væntanlega ekki vistmenn heldur starfsmenn. R bendir síðan á þá örn þróun sem orðið hefur í málefnum fatlaðra og þjónustu við þá, m.a. í þá átt að í stað stofnana, þar sem fólk dvelst allan sólarhringinn, hafi komið verndaðir vinnustaðir, dagvistar- og endurhæfingarstofnanir. Álitamál sé því hvort ekki eigi að rýmka refsiverndina þannig að hún taki einnig til þessa fólks og á þessum stofnunum.

Tekið er undir ábendingar R um breytt sjónarmið varðandi umönnun og hagi fatlaðra og við samningu frv. hafði ég þessa þróun og breyttu stöðu í huga. Ákvæði 5. gr. frv. (197. gr. hgl.) er hins vegar sérhæft ákvæði, þar sem algert bann er lagt við kynmökum starfsmanna á tilteknum stofnunum við vistmenn. Í grg. með frv. segir um þetta: „Samkvæmt 197. gr. hgl. liggur allt að 4 ára fangelsi við því að umsjónarmaður eða starfsmaður á tilteknum stofnunum hafi kynmök við vistmann á stofnuninni. Bann við kynmökum er algert. Samþykki vistmanns leysir geranda ekki undan refsingu. Það skiptir jafnvel ekki máli, þótt vistmaður hafi átt frumkvæði að mökunum. Ekki þarf að sýna fram á að um misneytingu hafi verið að ræða í einstökum tilfellum. Eigi starfsmaður og vistmaður í kynferðislegu sambandi við þessar aðstæður er alltaf hætt á að þar sé um misneytingu að ræða og það vill löggjafinn forðast. Ákvæðinu er því ætlað að koma í veg fyrir, að starfsmenn misnoti aðstöðu sína og vald gagnvart vistmönnum og notfæri sér aðstæður þeirra. Stofnanirnar sem taldar eru upp í ákvæðinu eru þess eðlis að þangað vistast menn oftast gegn vilja sínum. Brot starfsmanns gegn vistmönnum er auk þess mikið trúnaðarbrot. Aðeins einu sinni hefur reynt á þetta ákvæði í Hæstarétti.“

Ákvæðið á fyrst og fremst við um þær aðstæður, þegar hinn fatlaði er þjónustuþegi á sólarhringsstofnun eða heimili, og því að vissu marki ófrjáls, a.m.k. háður aðstæðum sínum á allt annan hátt, en sá sem sækir þjónustu á stofnun daglangt. Þetta er hinn sögulegi bakgrunnur ákvæðisins og má í því sambandi vísa til hinna stofnananna sem taldar eru upp í ákvæðinu. Ef þjónustustofnanir eða verndaðir vinnustaðir fyrir fatlaða féllu undir ákvæði 5. gr. frv. (197. gr. hgl.), væru kynmök starfsmanna þar, fatlaðs og ófatlaðs, refsiverð, alveg án tillits til þess hver viljaafstaða aðilanna væri. Staða starfsmanns gagnvart þjónustuþega á vernduðum vinnustað er önnur, en staða starfsmanns á lokaðri stofnun og sjálfræði hins fatlaða mun meira á fyrrnefnda staðnum. Þar er ekki sama hætt á misneytingu og því ekki sama þörf á refsivernd og þegar um lokaða/sólarhringsstofnun er að ræða. Verður ekki að leyfa hinum fatlaða að hafa möguleika á því að stofna til náinna kynna við aðra, hugsanlega ófatlaða starfsmenn vinnustaðarins, án þess að refsing liggja fortakslaut við slíkum kynnum? Markmiðið er að fatlaðir fái að lifa lífi sínu sem líkast því sem heilbrigðir gera og sem óháðast fötlun sinni. Eiga þeir þá ekki rétt á að stofna til kynna við fólk af gagnstæðu eða sama kyni, hvort sem er á vinnustað sínum eða utan hans, eins og annað fólk, án þess að þeir eða þeir sem þeir eiga í sambandi við eigi refsingu yfir höfði sér? Hér verður að árétt á bann við kynmökum aðila í 197. gr. hgl. er algert. Þá er nauðsynlegt að muna eftir ákvæði 2. gr. frv. (2. mgr. 194. gr.), þar sem það er skilgreint sem nauðgun að **notfæra sér** geðsjúkdóm eða aðra andlega fötlun manns til þess að hafa við hann

samræði eða önnur kynferðismök. Þetta ákvæði á við alveg án tillits til þess hvar þessi mök eiga sér stað. Gerist starfsmaður á vernduðum vinnustað sekur um að misnota þjónustuþega kynferðislega á þetta ákvæði við um brot hans. Þetta brot varðar fangelsi allt að 16 árum, eða mun þyngri refsingu en brot gegn 197. gr., sem varðar fangelsi allt að 4 árum. Auk þess mætti taka til greina til þyngingar refsingu geranda að hann hefði gerst sekur um trúnaðarbrot og misnotkun á aðstöðu sinni og vitna í því sambandi t.d. í ákvæði 1. og 3. tl. 70. gr. hgl.² Það er því ljóst að réttarvernd fatlaðra er á engan hátt skert með því að fara þá leið sem lögð er til í frumvarpinu.

Hér er loks rétt að rifja upp að fyrir árið 1992 var fortakslaust bann við því að hafa kynmök við þroskaheft fólk. Því var hins vegar breytt með lögum nr. 40/1992, þannig að það ástand eitt sér nægir ekki lengur til þess að um brot sé að ræða, heldur þarf gerandi að misnota ástand hins fatlaða í þessu skyni. Ef fallist væri á athugasemd R væri komið fortakslaust bann við því að fatlaður einstaklingur/starfsmaður og ófatlaður starfsmaður á t.d. vernduðum vinnustað hefðu með sér náin kynni, eins og fram kom hér að ofan. Menn geta haft mismunandi skoðanir á því hversu heppilegt slíkt samband sé, en ég tel ekki rétt, að það sé refsivert. Hafi heilbrigður starfsmaður hins vegar misnotað hinn fatlaða, er það nauðgun skv. 192. gr., og varðar hún mun þyngri refsingu en brot gegn 197. gr.

Fjórða athugasemd R varðar 7. gr. frv., sem fjallar um kynferðislega áreitni, bæði skilgreiningu hugtaksins og refsimörk ákvæðisins. Vísast í svar hér að framan við athugasemdum LMFÍ sem gerði athugasemd við sömu atriði. Hér er samt rétt að áréttta að þekking á kynferðislegri áreitni og birtingarmyndum hennar hefur breyst og nauðsynlegt er að sú staðreynd endurspeglit í ákvæðum kynferðisbrotakafla hegningarlaga. Athugasemd R gefur auk þess tilefni til eftirfarandi athugasemda:

Rétt er að leiðrétta þann misskilning sem kemur fram í athugasemd R að í 7. gr. frv. sé lagt til að rýmka hugtakið kynferðisleg áreitni varðandi brot gegn fullorðnum eingöngu. Skilgreining ákvæðisins á hugtakinu kynferðisleg áreitni á að sjálfsgöðu við alls staðar þar sem það hugtak kemur fyrir í XXII. kafla hgl. um kynferðisbrot, hvort sem brotin beinast að fullorðnum eða börnum. Hugtakið kynferðisleg áreitni er hins vegar skilgreint í 7. gr. frv., vegna þess að þar kemur það fyrst fyrir í kynferðisbrotakaflanum.

R bendir á að brotalyfingun í ákvæði 7. gr. frv. taki bæði til tjónsbrot og samhverfra brota og telur spurningu hvort slík framsetning geti verið óheppileg í lagatæknilegu tilliti. Á það verður ekki fallist, enda fordæmi fyrir slíku í hegningarlögunum. Má þar benda á 106. gr. hgl. sem dæmi um ákvæði sem er fjölbreytt með tilliti til framsetningar miðað við fullframningarstig, en þar er brot gegn 1. ml. 1. mgr. samhverft brot en brot gegn 2. ml. sömu mgr. tjónsbrot með fullframningarstig fært fram. Þessi framsetning á brotalyfingunni hefur verið óbreytt frá upphafi (1940) og er ekki kunnugt um að það hafi valdið neinum vandkvæðum í framkvæmd.

Dæmi þau sem R tekur um refsingu fyrir klúrt orðbragð og einhliða athafnir tel ég villandi. R segir: „Verði frumvarpið að lögum, myndi háttsemi sem fæli í sér klúrt orðbragð eða einhliða athöfn í eitt skipti, (sem heimfærð yrði undir 209. gr. hgl.) varða sektum eða fangelsi allt að 4

² 70. gr. hgl.: Þegar hegning er tiltekin, á einkum að taka til greina eftirtalin atriði: 1. Hversu mikilvægt það er, sem brotið hefur beinst að.....3. Hversu mikil hættu var búin af verkinu, einkum þegar til þess er litið, hvenær, hvar og hvernig það var framkvæmt. Í bók sinni *Viðurlög við afbrotum (1992)* segir Jónatan Þórmundsson, að með ákvæði 1. tl. sé átt við mikilvægi (verðmæti) verknaðarandlagsins eða verndarþörf verknaðarþola og nefnir þar sérstaklega barn. Ljóst er að fatlaður einstaklingur getur einnig fallið þar undir.

árum, meðan háttsemi sem fæli í sér ítrekað klúrt orðbragð eða einhliða athöfn, (og heimfærð yrði undir 199. gr. hgl.), myndi varða fangelsi allt að 2 árum.“ Ég tel að fyrri dæmið, sem er vægasta brotið eins og R bendir á, myndi falla undir sérrefsimörk 209. gr. og varða sektum eða fangelsi allt að 6 mánuðum, þ.e. falla undir vægari refsimörk 209. gr. sem eðlilegt er þar sem þetta er vægara brot en brotið í síðara dæminu.

Fimmta athugasemd R varðar það, að ákvæði 201. gr. taki ekki til þess þegar t.d. stjúpafi býtur gegn stjúpbarnabarni sínu. Brot stjúpafa gegn 14 ára stjúpbarnabarni sínu sé því refsilaust, nema beitt hafi verið ólögumætri aðferð, en þá geti 194. gr., 195. gr. eða 196. gr. hgl. átt við um verknaðinn.

Á þetta verður fallist, með þeirri athugasemd að 3. mgr. 202. gr. gæti átt við um brotið sé barnið yngra en 18 ára og beitt hefur verið blekkingum, gjöfum eða barnið tælt á annan hátt til kynmakanna.

R telur að ákvæði 199. gr. norsku hgl. sem samsvarar 201. gr. hgl. virðist víðtækara að þessu leyti og tilvikið um stjúpafann gæti því fallið undir það. Telja verður að það sé vafasamt, sbr. orðalag norska ákvæðisins.³ Sænska ákvæðið sem R vísar til á heldur ekki við um dæmið, því að það tekur eingöngu til þeirra sem eru líffræðilega skyldir.⁴ Þótt hvorki norsk né sænsk ákvæði virðist taka til þessa tilviks breytir það ekki því, að eðlilegt er að ekki sé gerður munur hvað þetta varðar á réttarvernd barna eftir því í hvaða sambandi þau standa við hina fullorðnu. Því er fallist á að brot stjúpafa eigi að vera refsivert, með sama hætti og brot líffræðilegs afa. Og ekki bara brot stjúpafa, heldur líka kjörafa, fósturafa og sambúðarafa. Reyndar ættu ömmurnar einnig að geta fallið undir gerendahópinn í samræmi við það, að ákvæði kaflans eru ókynbundin. Í athugasemdum R er hins vegar ekki tillaga um hvernig orða ætti slíkt ákvæði.

Ljóst er að hugtakið niðji er bundið við blóðbönd og því er það ekki nothæft í þessu sambandi. Hugsanlega mætti orða þetta svo: „...eða tengt honum þannig fjölskylduböndum í beinan legg...“ Þá myndi ákvæði 1. mgr. 201. gr. hgl. hljóða svo: *Hver sem hefur samræði eða önnur kynferðismök við barn yngra en 18 ára, sem er kjörbarn hans, stjúpbarn, fósturbarn, sambúðarbarn eða tengt honum þannig fjölskylduböndum í beinan legg eða barn, sem honum hefur verið trúað fyrir til kennslu eða uppeldis, skal sæta fangelsi allt að 8 árum og allt að 12 ára fangelsi sé barn yngra en 16 ára.*

Þá eru í umsögn R gerðar tvær athugasemdir til viðbótar:

Hugtakið önnur kynferðismök:

³ 199. gr.: Den som har seksuell omgang med fosterbarn, pleiebarn, stebarn eller noen annen person under 18 år som står under hans omsorg, myndighet eller oppsikt, straffes med fengsel inntil 5 år.

På samme måte straffes den som skaffer en annen seksuell omgang med noen som han selv står i et slikt forhold til.

⁴ Sjá Supplement 13. januar 2005 (6. kap. april 2005), bls. 28: “Endast biologisk släktskap omfattas. Stadgandet avser i förevarande del inte adoptivföräldrar eller styvföräldrar.”

R segir réttilega að í upptalningu í grg. með frv. á því hvað fellur undir hugtakið önnur kynferðismök (í kafla III. 6.), sé ekki minnst á þá háttsemi þegar gerandi lætur þolanda fróa sjálfum sér eða þegar gerandi lætur t.d. tvo þolendur hafa kynferðismök. Ljóst sé með hliðsjón af dómi Hæstaréttar frá 6. apríl 2006 (nr. 472/2005), að litið sé svo á að slík háttsemi falli utan hugtaksins önnur kynferðismök. Segir R að hann hafi fengið til meðferðar mál þar sem gerandi hefur látið börn yngri en 14 ára fróa sjálfum sér og úr norrænni dómaframkvæmd þekkist það að slík háttsemi og sú háttsemi að láta börn hafa kynferðismök við dýr eða önnur börn hafi verið heimfærð undir hugtakið önnur kynferðismök.

Hugtakið önnur kynferðismök er skilgreint í grg. með frv. Þar er vísað til tiltekinna heimilda og nefnd ýmis dæmi um önnur kynferðismök. Sú upptalning er eðli málsins samkvæmt ekki tæmandi. Því er ekkert því til fyrirstöðu, að háttsemi sú sem R tiltekur, geti fallið undir hugtakið önnur kynferðismök. Af dómi þeim sem R vitnar til verður ekki dregin sú ályktun að sú háttsemi að láta tvo aðila hafa kynmök hvor við annan geti ekki fallið undir hugtakið önnur kynferðismök. Virðist sem sá tilgangur ákærða í því máli, að fá þolendur til þessara athafna í þeim tilgangi að ljósmynda þær hafi valdið því, að Hæstiréttur taldi að háttsemin félli ekki undir 3. mgr. 202. gr. sem önnur kynferðismök. Er það umdeilanleg niðurstaða.

Beiting 194. gr. og 202. gr. hgl.:

Hér fjallar R um þá áherslu sem á það er lögð í frv. að ákært verði bæði fyrir nauðgun (194. gr.) og kynferðisbrot gegn barni (202. gr.), sbr. 77. gr. hgl., hafi fullorðinn maður kynmök við barn undir 14 ára aldri og er vísað í umfjöllun þar um í kafla IV. 4. í grg. með frv. og í umfjöllun um 2. gr. frv.

Ég er ósammála gagnrýni R á þetta atriði í frumvarpinu og vísa til röksemda minna í grg. með frv. um skilgreiningu á hugtökunum ofbeldi og hótanir og hvernig þær verknaðaraðferðir horfa við þegar þær beinast gegn ungum börnum. Í þessu sambandi er einnig rétt að taka fram, að refsirétturinn er fræðigreinin sem er í örri þróun eins og aðrar fræðigreinar lögfræðinnar og á það ekki síst við nú á dögum. Því getur inntak hugtaka breyst í tímans rás, og nægir að nefna í því sambandi alþekkt dæmi, þ.e. hugtakið klám. Það hefur því ekki gildi að vísa í eldri rit fræðimanna því til stuðnings að halda fast við ákveðna lagatúlkun þegar fram eru komin önnur nýrri skrif þeirra, sem vitna um breytt mat sem byggir á nýrri fræðilegri þekkingu og viðhorfum. Ég tel því að þessi athugasemd R gefi ekki tilefni til breytinga á frv.

III. Umsögn Umboðsmanns barna

Í umsögn Umboðsmanns barna⁵ eru áttu athugasemdir sem þarfnast svara og verður þeim svarað hér í þeirri röð sem þær koma fyrir í bréfi hans.

⁵ Hér á eftir verður Umboðsmaður barna skammstafað U.

Fyrsta athugasemd U varðar fyrningarreglur og leggur hann til að fyrningarfrestur vegna brota gegn ákvæðum 194. – 202. gr. verði aldrei skemmri en 15 ár ef brotþoli er yngri en 18 ára.

Í grg. með frv. segir um fyrningarfresti: „Í 81. gr. hgl. eru ákvæði um á hve löngum tíma sök fyrnist (fyrningarfrestir). Sök fyrnist á 2, 5, 10 eða 15 árum og fer lengd fyrningarfrestsins eftir því hve þung hámarksrefsing liggur við broti. Í ákvæðunum um kynferðisbrot (194. – 202. gr.) kemur fram að þyngsta refsing fyrir einstök brot er frá 2 ára fangelsi (lægsta hámarksrefsing) og allt að 16 ára fangelsi (hæsta hámarksrefsing). Sök vegna þessara brota fyrnist því á 5, 10 eða 15 árum, sbr. 81. gr. hgl., sbr. 1. gr. laga nr. 63/1998.“

Verði farin sú leið sem U bendir hér á mun sami fyrningarfrestur, þ.e. 15 ár, gilda um öll þessi brot, án tillits til alvarleika þeirra. Benda má á, að þá ætti ekki við að segja að fyrningarfresturinn verði aldrei skemmri en 15 ár, þar sem hann gæti heldur aldrei verið lengri. Í frumvarpinu eru rakin ýmis rök gegn því að kynferðisbrot gegn börnum verði ófyrnanleg. Sum þeirra eiga einnig við sem rök gegn því að sami (hámarks)fyrningarfrestur gildi um öll brotin, svo sem vandkvæði við að rannsaka mál og upplýsa þau þegar mjög langur tími er liðinn frá því að þau vorn framín.

Bæta má við fleiri rökum gegn því að sami fyrningarfrestur gildi um öll kynferðisbrot gegn börnum. Upp getur komið einkennilegt misræmi milli brotategunda. Hugsum okkur tvö börn. Á öðrn þeirra er káfað utan klæða þegar það er 8 ára (kynferðisbrot), en hitt barnið sætir alvarlegu heimilisofbeldi í mörg ár, sem lýkur þegar það er 8 ára og hefur þá orðið fyrir stórfelldu líkams- og heilsutjóni. Ef regla U væri tekin upp myndi fyrra brotið fynast á 15 árum frá þeim tíma er barnið nær 18 ára aldri, þ.e. þegar barnið er 33 ára, en hitt, sem augljóslega er mun alvarlegra, fyrnist þegar barnið er 23 ára. Hver eru rökinn fyrir þessum mun? Þá má nefna að umræða um kynferðisbrot er orðin mun meiri og upplýstari nú en var fyrir fáum árum og það mun stuðla að því að þolendur þeirra kæri þau fyrr, en birgi ekki inni reynslu sína árum og áratugum saman. Það dregur úr þörf á löngum fyrningarfresti.

Við samningu frumvarpsins velti ég fyrir mér ýmsum leiðum varðandi fyrninguna og í athugasemdum U kemur ekkert nýtt fram hvað það varðar. Niðurstaða mín varð sú sem fram kemur í frv. og er hún ítarlega rökstudd þar. Í ljósi þess sem hér hefur verið rakið og með vísan til umfjöllunar um fyrningu kynferðisbrota gegn börnum í grg. með frv. legg ég til að ákvæði frv. um fyrningu verði óbreytt.

Önnur athugasemd U varðar hækkun refsímarka ákvæðanna um kynferðisbrot gegn börnum, og telur hann að ósamræmi verði við það að refsihámark 202. gr. verði hækkað úr 12 ára fangelsi í 16 ára fangelsi, eins og lagt er til í frv., því að ekki er lagt til að refsihámarki 200. gr. og 201. gr. sem er 12 ára fangelsi, verði breytt.

Frá því að nágildandi ákvæði hegningarlaga um kynferðisbrot gegn börnum tóku gildi árið 1992 hefur þeim verið breytt tvisvar sinnum, og var önnur breytingin gerð með lögum nr. 40/2003 (m.a. um hækkun á refsihámarki fyrir kynferðisbrot gegn börnum, sjá 1. mgr. 200. gr., 1. mgr. 201. gr. og 3. mgr. 202. gr.). Refsimörkum þessara ákvæða hefur því nýlega verið breytt og ekki eru rök til þess að gera þar á breytingu nú. Í frumvarpinu er hins vegar lagt til að refsihámark 1. mgr. 202. gr. verði hækkað og verði 16 ára fangelsi, þrátt fyrir að segja megi að með því verði framangreindu samræmi raskað. Rökinn fyrir þessari breytingu koma fram í grg.

með frv. þar sem segir: „Með þessari breytingu verða refsimörk 1. mgr. 202. gr. hin sömu og refsimörk nauðgunarákvæðisins. Með því er lögð áhersla á hve alvarleg þau kynferðisbrot eru sem beinast gegn börnum. Af þeim dómum sem gengið hafa um kynferðisbrot gegn börnum á undanförunum árum má sjá, að refsingar fyrir þessi brot eru að þyngjast. Sú hækkun refsimarkna sem hér er lögð til er í samræmi við þá þróun og hefur ekki síst táknræna þýðingu.“

Vega þessi rök hér þyngra en samræmingarrök, enda ekkert því til fyrirstöðu að ákvæði kaflans hafi mismunandi refsimörk. Ákvæðin í 200. gr. og 201. gr. veita börnum sem eru í ákveðnum tengslum við geranda refsivernd. Rétt er að benda hér á, að ákvæði 202. gr. á einnig við um þau börn. Brjótí t.d. faðir eða stjúpfaðir gegn barni sínu eða stjúpbarni sem er yngri en 14 ára, er um að ræða svonefnda brotasamsteypu. Er þá sakfelld bæði fyrir brot gegn 200. gr. (eða 201. gr.) og 202. gr., sbr. 77. gr. hgl. og refsing ákveðin innan refsimarkna þess ákvæðis sem þyngsta hegningu setur, þ.e. 202. gr. Því er alls ekki um það að ræða, að börn yngri en 14 ára njóti mismikillar refsiverndar eftir því hvort þau tengjast geranda eða ekki. Er mikilvægt að leggja sérstaka áherslu á þetta, þar sem oft verður vart við misskilning hér um. Þegar um eldri börn er að ræða gilda mismunandi reglur (1. mgr. 200. gr., 1. mgr. 201. gr. og 3. mgr. 202. gr.), og varðandi refsivernd barna gegn ættingjum sínum koma til sjónarmið um gildi fjölskyldubanda, trúnað o.fl. Þá má loks benda á, að það er vafasamt að segja að börnin njóti mismikillar refsiverndar. Refsimörkin, hvort sem hámarkið er 12 ára fangelsi eða 16 ára, eru mjög há.

U bendir á, að rétt sé að breyta orðinu „ungmenni“ í 1. mgr. 201. gr. í „barn“ til samræmis við aðrar breytingar á undanförunum árum. Orðið „barn“ er nú fyrir á réttum stað í ákvæðinu og því mæli ég með að orðin „eða ungmenni“ verði felld brott. Er gert ráð fyrir þeirri breytingu í tillögu að orðalagi ákvæðisins í svari mínu við fimmtu athugasemd R hér að framan.

Þriðja athugasemd U varðar það við hvaða aldur eigi að miða algert bann við kynmökum. Er þar færð fram ýmis gild rök fyrir því að hann skuli vera 15 ár, en ekki 14 eins og nú er. Lagt er til í grg. með frv. að kynferðislegur lágmarksaldur verði áfram 14 ár og vísast í hana um rök fyrir því. Í álitinu U segir, að ákvæði 202. gr. sé fyrst og fremst ætlað að vernda börn fyrir misnotkun sér eldri einstaklinga, en ekki að leggja refsingu við kynmökum jafnaldra. Þessu er ég sammála en af því tilefni verður að benda á að sakhæfisaldurinn er 15 ár. Ef kynferðislegur lágmarksaldur væri 15 ár væri unnt að ákæra 15 ára pilt fyrir að hafa samræði við tæplega 15 ára kærustu sína. Slík aðstaða er ekki viðunandi og getur haft óheppilegar afleiðingar, t.d. hótun um kærufra foreldrum stúlku, sem ekki sætta sig við samband hennar við piltinn. Líkur á að börn/unglingar verði ákærð fyrir brot gegn jafnöldrum sínum hljóta að aukast eftir því sem aldursmark hins kynferðislega lágmarksaldurs er hærra. Heimild til refsilækkunar eða refsibrottfalls ef gerandi og þolandi eru á svipuðum aldri og þroskastigi í 10. gr. frv. breytir því út af fyrir sig ekki.

Fjórða athugasemd U varðar það hvort fara eigi að dæmi Svía og setja ákvæði þess efnis að sá sem gerist sekur um samræði eða önnur kynferðismök við barn yngri en 14 (15) ára gerist sekur um nauðgun... Þannig megi „taka af öll tvímæli í þessu efni.“

Við samningu frumvarpsins kannaði ég ólíka möguleika hvað þetta varðar og er það rakið í grg. með frumvarpinu, bæði í kafla IV. 4. *Ákvæði 202. gr. hgl. um kynferðisbrot gegn börnum og unglungum yngri en 18 ára* og í athugasemdum með 2. gr. frv. Þar er þessari leið Svía hafnað og ítarlega rökstutt hvers vegna farin er sú leið sem mælt er með í frv. Það er í samræmi við meginreglur í íslenskum refsirétti að beita fleiri lagaákvæðum um refsiverða háttsemi saman, í

Þessu tilviki 194. gr. og 202. gr. Þar ætti ekki að vera neinn vafi á ferðum. Vísa ég í þau rök sem fram koma í grg. og legg til að ákvæði frv. verði óbreytt hvað þetta varðar.

Í fimmtu athugasemd sinni veltir U því fyrir sér hvort rétt sé að nota „orðið kynmök“ í verknaðarlýsingu kynferðisbrota gegn börnum, þar sem það feli „í sér gagnkvæmni og jafnræði og að báðir aðilar geri sér grein fyrir eðli og alvarleika þess verknaðar sem fram fer.“ Í þessu sambandi vísar U til umfjöllunar í dómi héraðsdóms Reykjavíkur frá 28. apríl 2006 (nr. S-280/2006), þar sem maður var m.a. ákærður fyrir að hafa munnmök við þáverandi stjúpdætur sínar 8 og 9 ára gamlar, og láta þær hafa munnmök við hann. Þykir dómendum það hart að orði kveðið í ákæru og óvægið í garð lítilla barna, sem ekki hafi í ljósi þroska síns öðlast kynhvöt af nokkru tagi.

Telji U þessa annmarka vera á hugtakinu er ljóst, að hann er einnig fyrir hendi þegar um er að ræða kynferðisbrot gegn þroskaheftu fullorðnu fólki. Í hegningarlögunum er notað hugtakið önnur kynferðismök. Fyrir því er löng hefð og er það skilgreint með ákveðnum hætti í teoríu og praxis, og afmarkað þar gagnvart hugtökunum samræði annars vegar og kynferðislegri áreitni hins vegar. Vísast um þessar skilgreiningar til grg. með frv. Ekki hefur verið bent á annað hugtak betra. Athugasemd dómara um orðanotkun í ákæru gefur ekki tilefni til þess að breyta lagaákvæðunum að þessu leyti. Gefur þessi athugasemd U ekki tilefni til frekari umfjöllunar.

Sjötta athugasemd U varðar refsímörk í 3. og 4. mgr. 202. gr. og telur hann þar vera misræmi. Þegar ákvæði 4. mgr. var sett með lögum nr. 14/2002 var þar fyrir ákvæði 3. mgr. og verður að gera ráð fyrir að löggjafinn hafi talið árið 2002, þegar ákvæði 4. mgr. var bætt við ákvæði 202. gr., að refsímörk ákvæðanna væru með eðlilegum hætti. Eins og fram kemur í grg. með frv. er stutt síðan ákvæði 202. gr. var breytt. Þótt refsímörk séu ekki hin sömu í ákvæðunum þarf það ekki að vera merki um misræmi. Í grg. með frv. sem varð að lögum nr. 14/2002 eru skýringar á því ákvæði. Voru norsk og dönsk lagaákvæði m.a. höfð til hliðsjónar og refsihámark ákveðið hið sama og þar. Í grg. með frv. til laga nr. 14/2002 segir m.a. „Með frumvarpi þessu er lagt til að lögfest verði ákvæði um refsinaemi þess að greiða barni eða ungmenni yngra en 18 ára endurgjald gegn því að hafa við það samræði eða önnur kynferðismök. Með þessu verður börnum veitt aukin refsivernd miðað við gildandi löggjöf þar sem bannið er fortakslaust og verknaður refsiverður án tillits til þess hvort barn hafi verið tálldregið eða leitt á siðferðilega glapstigu.“ Gefur þessi athugasemd ekki tilefni til frekari umfjöllunar og er ekki lagt til að refsímörkum greindra ákvæða verði breytt.

Til viðbótar þeim breytingum sem lagðar eru til í frv. telur U rétt að gera enn frekari breytingar.

U telur rétt að lögfesta sérstakt ákvæði um að virða skuli það til þyngingar við ákvörðun refsingar fyrir kynferðisbrot gegn börnum, ef um endurtekin brot gegn börnum er að ræða.

Ástæða þess að þetta er ekki lagt til í frv. er sú, að telja verður að almenn ákvæði hgl. um þyngingarástæður eigi hér við, en við samningu frv. var haft í huga að samræmis væri gætt og að ekki væri verið að lögfesta ákvæði um atriði sem þegar væru ákvæði um í lögunum. Í 70. gr. hgl. eru tiltekin ýmis atriði sem hafa á í huga þegar refsing er tiltekin. Í 2. tl. er nefnt hversu yfirgripsmiklu tjóni brotið hefur valdið. Það á bæði við um umfang tjónsins og aðrar afleiðingar brots, t.d. tjón sem kynferðisbrot hefur valdið. Eftir því sem bortin eru endurtekin oftar því

meira tjóni valda þau. Í 3. töl. er það nefnt hversu mikil hættu var búin af verkinu, einkum þegar til þess er litið, hvenær, hvar og hvernig það var framkvæmt.

Í dómum um kynferðisbrot gegn börnum má sjá að fjöldi brota og grófleiki þeirra vegur mjög þungt við refsímatið.⁶ Þannig eru þess mörg dæmi, að vitnað sé til þess til þyngingar refsingu að brot séu framin á löngum tíma. Má þar nefna eftirfarandi dóma Hæstaréttar:

H 1995:1631: Kynferðismök við tvær stjúpdætur um 3 ára skeið. Stórfelld brot og alvarlegs eðlis og kemur fram í dóminum að það hafði áhrif á refsímatið hve lengi og oft ákærði misnotaði börnin. Refsing ákveðin 2 ára fangelsi.

H 1996:1863: Kynferðisbrot gegn dóttur á 4 ára tímabili frá því hún var 7-11 ára. Litið var til þess við ákvörðun refsingar að brotin voru stórfelld og framin á löngu tímabili. Refsing ákveðin 4 ára fangelsi.

H 1996:2205: Margra ára kynferðisleg misnotkun ákærða gegn dóttur sinni. Það hafði m.a. áhrif á refsímatið að brotin voru mjög alvarleg, langvarandi og stórfelld. Refsing ákveðin fangelsi í 4 ár og 6 mánuði.

H 14.3.2002: Samræði við stjúpdóttur á 5 ára tímabili. Litið var til þess að brotin voru alvarleg og stóðu yfir í langan tíma. Refsing ákveðin fangelsi í 5 ár og 6 mánuði.

H 25. 3. 2004 (nr. 463/2003): Nær dagleg kynferðisbrot gegn stjúpdóttur um 12 ára skeið. Í dóminum er tekið fram að um var að ræða sérlega grófa kynferðislega misnotkun gegn stúlkunni sem staðið hafði yfir í langan tíma. Refsing ákveðin fangelsi í 5 ár og 6 mánuði.

Rétt er að taka fram að þessi dómur er valdir nánast af handahófi og þetta er ekki tæmandi talning á dómum þar sem brot voru langvarandi eða endurtekin. Nokkuð er um það í dómum að lögfestar refsíákvörðunarástæður séu hafðar í huga, án þess að til þeirra sé vitnað. Það á stundum við þegar brot standa í langan tíma, en oft er líka tekið fram að þau séu mjög alvarleg og stórfelld og vísað í 70. gr. í heild eða einstaka tölulíði hennar.

Í ljósi ofanritaðs tel ég ekki þörf á að lögfesta sérstakt ákvæði um að endurtekin brot skuli virt til þyngingar þegar refsing er ákveðin.

Í síðustu athugasemd U er bent á að huga þurfi að því „að vernda börn fyrir því að fullorðinn einstaklingur sem er tengdur því með þeim hætti sem kveðið er á um í 200. – 202. grein eða í þeirri aðstöðu, sem kveðið er á um í 197. – 198. gr. veiti öðrum einstaklingum aðgang að barni til kynferðislegra athafna- hvort sem fyrir það kemur greiðsla eða ekki.“

Ákvæðin um vændi í 206. gr. eiga við ef greiðsla er tekin fyrir kynmök og um hvers konar milligöngu þar um. Einnig kemur til athugunar hlutdeildarákvæði hgl., þ.e. 22. gr., en skv. því skal hver sá maður, sem með liðsinni í orði eða verki, fortölum, hvatningum eða á annan hátt á þátt í því, að brot samkvæmt lögunum er framið, sæta þeirri refsingu sem við brotinu er lögð. Reglan um hlutdeild hefur m.a. það markmið að rýmka refsíabyrgð, þannig að hún nái út fyrir þá verknaðarlýsingu sem fram kemur í einstökum ákvæðum og til þeirra manna sem standa utan við atburðarásina. Þannig er unnt að teygja refsíabyrgð til fleiri aðila en þeirra sem framkvæma þann verknað sem lýst er í viðkomandi refsíákvæði og refsa þeim sem hvetja til verknaðar eða aðstoða við hann án þess að þeir framkvæmi í sjálfu sér það sem verknaðarlýsing ákvæðisins tiltekur. Um þetta má vísa í ritgerð mína, *Ákvæði 200. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940 um sifjaspell* í Línælu, bls. 483, en þar segir í kafla um hlutdeild: „Hlutdeild í verki gæti falist í því að hjálpa til við verknaðinn, t.d. halda þolanda eða afhenda væntanlegum brotamanni barn

⁶ Sjá nánar: Jón Þór Ólason: Dómstóll götunnar – Gapastokkur nútímans. Úlfjótur 3. töl. 2004, bls. 356.

með vitneskju um hvað hann hyggst fyrir. Sálræn hlutdeild gæti falist í hvatningum eða afskiptaleysi þrátt fyrir vitneskju um brot.“

Varðandi tilvísun U í ákvæði norsku hgl. er það að segja, að hlutdeildarákvæði þar eru með nokkuð öðrum hætti en hér. Þannig myndi tilvik það sem lýst er í 2. mgr. 194. gr. norsku hgl. væntanlega falla undir íslenska hlutdeildarákvæðið. Ákvæði 2. mgr. 194. gr. norsku hgl. er svohljóðandi: „På samme måte straffes den som skaffer en annen seksuel omgang med noen som han selv står i et slikt forhold til.“ Hér er átt við samræði við þann sem er vistmaður á stofnun. Í norsku hgl. er ekkert almennt ákvæði um hlutdeild eins og er í íslensku hgl. Þar er hins vegar hlutdeildarákvæði í kynferðisbrotakaflanum í 205. gr. sem hljóðar svo: „Straffebud i dette kapittel rammer også den som medvirker til handlingen.“

Afdráttarlaust svar við þessari athugasemd krefst ítarlegri rannsókna er hér eru tók á að framkvæma, en sú athugun sem ég hef gert og hér er gerð grein fyrir virðist ekki benda til að þörf sé á að gera breytingar á frv. af þessu tilefni.

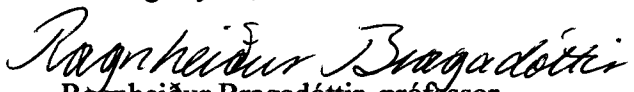
Lokaorð

Að lokum við ég taka fram að þær athugasemdir sem fram koma í umsögnunum þremur eru flestar góðar og gagnlegar og til þess fallnar að varpa betur ljósi á ýmis atriði varðandi þessi mál. Þetta eru hins vegar nánast allt atriði sem ég kannaði og fór í gegnum við samningu frumvarpsins, þótt ekki sé fjallað um öll þessi atriði í greinargerð með frv., þar sem hún hefði þá orðið óhóflega löng.

Að mínu mati er það aðeins ein athugasemd sem gefur tilefni til breytinga á frv. Sú athugasemd varðar efni 201. gr. hgl. (9. gr. frv.). Legg ég til að ákvæði 1. mgr. 201. gr. hgl. verði svohljóðandi:

Hver sem hefur samræði eða önnur kynferðismök við barn yngra en 18 ára, sem er kjörbarn hans, stjúpbarn, fósturbarn, sambúðarbarn eða tengt honum þannig fjölskylduböndum í beinan legg eða barn, sem honum hefur verið trúað fyrir til kennslu eða uppeldis, skal sæta fangelsi allt að 8 árum og allt að 12 ára fangelsi sé barn yngra en 16 ára.

Virðingarfyllst,

Ragnheiður Bragadóttir, prófessor,
lagadeild Háskóla Íslands.

REFSIRÉTTARNEFND

Reykjavík, 13. nóvember 2006.

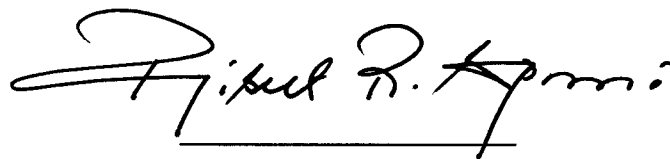
Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík.

Vísað er til bréfs allsherjarnefndar Alþingis, dags. 20. október sl., þar sem óskað er eftir að refsiréttarnefnd veiti umsögn um frumvarp til almennra hegningarlaga, 20. mál, kynferðisbrot.

Beðist er velvirðingar á töfum sem orðið hafa á svári refsiréttarnefndar sem stafa af því að umsagnarbeiðni barst seint í hendur formanns og ritara frá dómsmálaráðuneyti.

Refsiréttarnefnd telur að ekki sé tilefni til að nefndin veiti umsögn um frumvarpið.

f.h. refsiréttarnefndar,

Róbert R. Spanó formaður

RÍKISLÖGREGLUSTJÓRINN

Alþingi
Erindi nr. P 133/22
komudagur 1.11.2006

Reykjavík 30. október 2006

Tilvísun: 2006100170

50.03

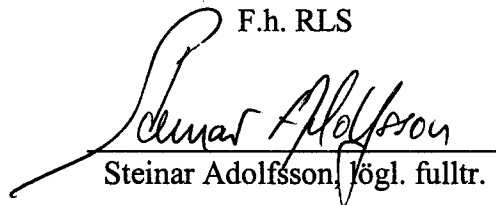
Alþingi
Nefndasvið
Kirkjustræti
150 REYKJAVÍK

Umsögn um frumvarp til almennra hegningarlaga, 20. mál, kynferðisbrot.

Vísað er til bréfs allsherjarnefndar frá 20. þ.m. þar sem óskað var umsagnar ríkislögreglustjórans um ofangreint frumvarp.

Í athugasemdum með frumvarpinu kemur fram að frumvarpið hafi verið lagt fram á 132. löggjafarþingi, en ekki náð fram að ganga og sé lagt fram nú að nýju óbreytt. Ríkislögreglustjórinn veitti umsögn um fyrra frumvarpið þann 24. apríl sl. og engar athugasemdir gerðar við efni frumvarpsins. Er sú afstaða áréttuð nú.

F.h. RLS

Steinar Adólfsson, lögl. fulltr.

RH/óh
B. 1441/06

Reykjavík, 25. október 2006

Ríkissaksóknara hefur borist til umsagnar, með bréfi allsherjarnefndar Alþingis, dags. 12. f.m., frumvarp til laga um breytingu á kynferðisbrotakafla almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Af hálfu ríkissaksóknara eru gerðar eftirfarandi athugasemdir:

- Samkvæmt 1. gr. frv. er lagt til að hækka 14 ára aldursmarkið í 2. másl. 1. mgr. 82. gr. hgl. í 18 ár og skv. 13. gr. frv. er lagt til að ákvæði 1. gr. frv. gildi einnig um brot sem framín eru fyrir gildistöku laga þessara, „enda sé fyrningarfrestur þeirra ekki hafinn“. Gerð er athugasemd við orðalag 13. gr. frv. og lagt til að síðari málsliður ákvæðisins orðist svo: „Ákvæði 1. gr. gildir um brot sem eru ófyrnd við gildistöku laganna“. Þessi leið var farin með breytingu á fyrningarákvæðum danskra hegningarlaga, sbr. lög nr. 441 31/05/2000.
Tekið er undir athugasemdir frv. um að ekki verði talið að slík breyting fari í bága við ákvæði stjórnarskrár eða Mannréttindasáttmála Evrópu, enda rétt að skýra ákvæði 2. gr. og 2. gr. a. hgl. eins og gert hefur verið í Danmörku, þ.e. að bann við afturvirkni taki til refsinnæmis verknaðar og refsingar, en ekki til fyrningarreglna.
- Lagt er til að ákvæði 1. mgr. 2. gr. frv. verði orðað þannig að það taki til verknaðar sem framinn er með ofbeldi, hótunum „eða annars konar ólögumætri nauðung“.
Í 2. gr. frv. eru tillögur um að ákvæði 194. gr. verði rýmkað mjög frá því sem er í gildandi lögum. Í athugasemdum kemur m.a. fram að lagt sé til að ákvæði 195. gr. hgl. um aðra ólögumæta kynferðisnauðung falli brott og 194. gr. um nauðgun taki til allra hótana sem verknaðaraðferðar, en ekki eingöngu ofbeldishótana eins og nú sé gert.
Með fyrirhugaðri breytingu verður að telja að ekki sé tryggt að sú háttsemi að notfæra sér aðstöðumun, sem hingað til hefur verið heimfærð undir 195. gr. laganna, sé refsiverð. Í 195. gr. hgl. segir að hver sem með annars konar ólögumætri nauðung þröngvi manni til samræðis eða annarra kynferðismaka skuli sæta fangelsi allt að 6 árum. Í athugasemdum með frv. segir að með orðunum „annars konar“ sé í raun verið að vísa til 194. gr., þ.e. að hótanir þær, sem falli undir 195. gr. séu ekki eins alvarlegar og hótanir skv. 194. gr. Virðist því vera gert ráð fyrir því að með hugtakinu annars konar ólögumætri nauðung sé einungis átt við hótanir um annað en ofbeldi.
Á þetta verður ekki fallist. Hugtakið hótun nær ekki fyllilega yfir það sem í réttarframkvæmd hefur verið talið felast í ólögumætri nauðung. Það nær t.d. ekki til tilvika þar sem aldurs-/ eða aðstöðumunur ræður því að brotþoli telur sig ekki geta spornað við kynmökum, sbr. t.d. dóm Hæstaréttar uppkveðinn 15. janúar 2003 í málinu nr. 372/2003.
Þá þykir rétt að benda á að þótt Svíar hafi nýlega rýmkað nauðgunarákvæði sitt í 1. gr. 6. kafla sænska brottsbalken, sbr. lög nr. 90/2005, eins og getið er um í athugasemdum, þá tekur ákvæði 2. gr. 6. kafla laganna til þeirrar háttsemi að þröngva manni til kynferðismaka með annars konar ólögumætri nauðung.
Með þeim breytingum sem stefnt er að með frumvarpinu er hætt við að verið sé að þrengja verknaðarlýsingu núgildandi ákvæða.

- Samkvæmt 5. gr. frv. er lögð til breyting á 197. gr. hgl., og varðar sú breyting þær stofnanir sem þar eru taldar upp. Bent er á að þjónustustofnanir fyrir fatlaða einstaklinga eru ekki í þessari upptalningu. Auk þess einskorðast refsivernd ákvæðisins við „vistmenn“ stofnana. Með slíku orðalagi er hætt við að refsivernd ákvæðisins taki ekki til andlega fatlaðs fólks sem starfar daglangt á þjónustustofnunum þeim sem t.d. eru tilgreindar í 9. gr. laga nr. 59/1992 um málefni fatlaðra. Þannig má nefna að fatlaðir einstaklingar sem eru á hæfingarstöð eða eru starfsmenn á vernduðum vinnustöðum teljast væntanlega ekki vera vistmenn slíkra stofnana, heldur starfsmenn.

Hafa verður í huga þá öru þróun sem átt hefur sér stað í málefnum fatlaðra. Ákvæði 197. gr. hgl. byggir á gömlum grunni, þ.e. á ákvæði 168. gr. hegningarlagna frá 1869. Litlar breytingar hafa orðið síðan á ákvæðinu, sem þá helst felast í því að verknáðarlýsing hefur verið rýmkuð svo að nái til allra starfsmanna þessara stofnana og refsivíðurlög verið þyngd.

Með lögum nr. 41/1983 um málefni fatlaðra var reynt að koma til móts við fatlaða í atvinnu- og endurhæfingarmálum á landsvísu og var sú þjónusta nýmæli í þessum lögum, einnig ákvæði um verndaða vinnustaði og dagvistar- og hæfingarstofnanir. Ljóst er að mikið vatn hefur runnið til sjávar í málefnum fatlaðra frá gildistöku hegningarlagna árið 1869. Fatlaðir einstaklingar nútímans eru ekki eingöngu vistmenn á tilteknum stofnunum, heldur er komið til móts við sértækar þarfir þeirra með því að starfrækja þjónustustofnanir svo þeir geti verið þátttakendur í hinu daglega lífi. Það breytir því hins vegar ekki að eftir sem áður eru fatlaðir einstaklingar útsettari en aðrir fyrir kynferðislegu ofbeldi. Sýnist því koma til greina að rýmka refsiverndina í þá veru að ákvæði 197. gr. hgl. taki ekki eingöngu til vistmanna á tilgreindum stofnunum, heldur einnig til þeirra sem að ofan er getið.

- Í 7. gr. frv. er lagt til að lögfest verði almennt ákvæði um kynferðislega áreitni. Gerð er athugasemd annars vegar við skilgreiningu hugtaksins kynferðisleg áreitni og hins vegar við refsimörk ákvæðisins. Eins og fram kemur í athugasemdum frv., bls. 17, hefur skilgreining hugtaksins kynferðisleg áreitni gefist vel í framkvæmd. Hafa menn nokkuð fastmótaðar hugmyndir hvað felist í hugtakinu. Með 7. gr. frv. er lagt til að rýmka hugtakið varðandi brot gegn fullorðnum þannig að það taki ekki eingöngu til líkamlegrar snertingar eins og verið hefur, heldur einnig til einhliða athafna sem fela í sér stöðugt áreiti.

Fræðilega er unnt að heimfæra þær einhliða athafnir sem nefndar eru í ákvæðinu undir 209. gr. hgl., og eru fjölmörg dæmi um slíkt í dómaframkvæmd. Eins og ákvæðið er framsett í frv. tæki það hvorttveggja til tjónsbrot og samhverfra. Spurning er hvort slík framsetning getur verið óheppileg í lagatæknilegu tilliti. Af hálfu ríkissaksóknara þykir heppilegra að skilja alfarið á milli háttsemi sem felur í sér snertingu og þeirra einhliða athafna sem nefnd eru í ákvæðinu. Með því mætti ganga út frá því að hugtakið kynferðisleg áreitni yrði skýrt með sama hætti í öllum kynferðisbrotakafla hegningarlagna. Myndi þá gott samræmi nást, en hugtökin samræði og önnur kynferðismök eru skýrð með sama hætti í öllum kynferðisbrotakaflanum. Eins og áður greinir tekur ákvæði 209. gr. hgl. til einhliða athafna. Refsimörk þess ákvæðis eru nokkuð rúm og því hafa dómstólar nægilegt svigrúm til að dæma þyngri refsingu fyrir háttsemi sem er ítrekuð eða meiðandi.

Hvað refsimörk ákvæðis 7. gr. frv. varðar þykir skjóta skökku við að lagt sé til að kynferðisleg áreitni skv. 7. gr. frv. varði allt að 2 ára fangelsisrefsingu, meðan brot gegn blygðunarsemi skv. 209. gr. hgl. varðar sektum eða fangelsi allt að 4 árum. Verði frumvarpið að lögum, myndi háttsemi sem fæli í sér klúrt orðbragð eða einhliða athöfn í eitt skipti, (sem heimfærð yrði undir 209. gr. hgl.) varða sektum eða fangelsi allt að 4 árum, meðan háttsemi sem fæli í sér ítrekað klúrt orðbragð eða einhliða athöfn, (og heimfærð yrði undir 199. gr. hgl.), myndi varða fangelsi allt að 2 árum. Þá myndu einhliða athafnir varða þyngri refsingu en líkamleg snerting. Refsimörk

hegningarlagaákvæða endurspegla alvarleikastig brota. Kynferðisleg áreitni hlýtur að teljast alvarlegri háttsemi en brot gegn blygðunarsemi. Þykir því nauðsynlegt að refsímörk 7. gr. frv. verði skoðuð í þessu tilliti.

- Samkvæmt 9. gr. frv. er gert ráð fyrir breyttum refsímörkum í 201. gr. hgl., en ekki er gert ráð fyrir öðrum breytingum. Á það skal bent að ákvæðið í núverandi mynd tekur ekki til þess þegar t.d. stjúpafi brýtur gegn stjúpbarnabarni sínu, nema honum hafi verið sérstaklega trúað fyrir barninu til kennslu eða uppeldis. Telja verður með hliðsjón af breyttu fjölskyldumynstri að þörf sé á að endurskoða ákvæðið að þessu leyti.

Brjóti t.d. stjúpafi gegn 14 ára stjúpbarnabarni sínu með því að hafa samræði eða önnur kynferðismök við barnið er verknaðurinn refsilaus nema ólögumætri verknaðaraðferði hafi verið beitt við verknaðinn, en þá væri unnt að heimfæra háttsemina undir 194., 195. eða 196. gr. hgl. Ákvæði 1. mgr. 202. gr. myndi hins vegar taka til verknaðar gegn barni yngri en 14 ára.

Eftir stendur að börn á aldrinum 14 – 17 ára sem alast upp í nánnum tengslum við stjúpfjölskyldu sína njóta minni refsiverndar en börn sem alast eingöngu upp í nánnum tengslum við blóðtengda. Rétt er að benda á að ákvæði 199. gr. norsku hegningarlaganna, sem samsvarar 201. gr. hgl., virðist vera víðtækara að þessu leyti og gæti því tilviknið sem nefnt er hér í dæmaskyni fallið undir ákvæðið. Þá virðist svipað ákvæði sænsku hegningarlaganna taka til tilviksins, sbr. 2. mgr. 4. gr. 6. kafla laganna.

- Þá eru gerðar eftirfarandi athugasemdir við frumvarpið:

Hugtakið önnur kynferðismök

Í athugasemdum frumvarpsins á bls. 16 er dregin tiltekin ályktun um hvað falli undir hugtakið „önnur kynferðismök“ í íslenskum rétti. Í þeirri upptalningu er hvorki getið þeirrar háttsemi þegar gerandi lætur þólanda fróa sjálfum sér, eða þegar gerandi lætur t.d. tvo þólandur hafa kynferðismök. Með hliðsjón af nýlegum Hæstaréttardómi, frá 6. apríl 2006, nr. 472/2005, þar sem reyndi á ofangreint álitaefni, er ljóst að litið sé svo á að slík háttsemi falli utan hugtaksins önnur kynferðismök. Í þeim dómi var tekið fram að eins og ákæru væri háttað þættu ekki efni til að taka afstöðu til þess hvort háttsemi ákærða hafi átt undir 209. gr. hgl.

Ríkissaksóknari hefur fengið mál til meðferðar þar sem gerandi hefur látið börn yngri en 14 ára fróa sjálfum sér. Þá þekktist það úr norrænni dómaframkvæmd að slík háttsemi, sem og sú háttsemi að láta börn hafa kynferðismök við dýr eða önnur börn, hefur verið heimfærð undir hugtakið önnur kynferðismök.

Þótt unnt væri að heimfæra framangreinda háttsemi undir 209. gr. hgl. er rétt að benda á að mikill munur er á refsímörkum þess ákvæðis og t.d. 1. mgr. 202. gr., þegar brot beinist að börnum yngri en 14 ára. Þá má benda á að sérstaka fyrningarreglan sem um þessi brot gilda, sbr. 2. másl. 1. mgr. 82. gr. hgl., gildir ekki um 209. gr. hgl.

Beiting 194. gr. og 202. gr. hgl.

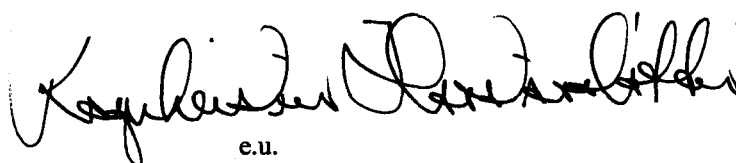
Í athugasemdum frumvarpsins á bls. 27 í umfjöllun um 202. gr. frv., er lagt til að verknaðarlýsing ákvæðisins verði óbreytt, en áhersla lögð á að ákært verði bæði fyrir nauðgun (194. gr.) og kynferðisbrot gegn barni (202. gr.) hafi fullorðinn maður kynmök við barn undir 14 ára aldri.

Í nánari umfjöllun um þetta atriði með 2. gr. frv. á bls. 40 er tekið fram að það sé gagnrýnisverð niðurstaða að nauðgunarákvæði 194. gr. skuli ekki hafa verið beitt jafnhliða 202. gr. hgl. þegar um ung börn er að ræða, þar sem ekki sé beitt ofbeldi eða hótun um það og er tiltekinn dómur Hæstaréttar nefndur í dæmaskyni (H. 1996:1863).

Skilja má þessa umfjöllun á tvo vegu. Annars vegar að skýra hefði átt nógildandi ákvæði á þann veg að beita eigi þessum ákvæðum saman þegar um er að ræða brot gegn barni yngra en 14 ára. Hins vegar að verði frumvarpið að lögum, eigi að byggja á þessari rýmkuðu verknaðarlýsingu 194. gr. og ákæra fyrir bæði brotin þegar um börn yngri en 14 ára er að ræða.

Varðandi fyrri skilninginn er því til að svara að lögskýringargögn verða engan veginn skilin svo að ætlunin hafi verið með lagabreytingunni árið 1992 að 194. gr. og 202. gr. yrði beitt saman. Í frumvarpi með breytingarlögum nr. 40/1992 er tekið fram í athugasemdum með 194. gr. að lýsing verknaðaraðferðar sé rýmkuð að því leyti að auk beinnar valdbeitingar taki ákvæðið til allra refsiverðra ofseldishótana. Hvorki er vikið að því í athugasemdum með þessu ákvæði né í athugasemdum með 202. gr. að beita eigi ákvæðunum saman. Þá verður ekki séð af skrifum fræðimanna að ætlunin hafi verið að beita ákvæðunum saman, sbr. grein Jónatans Þórmundssonar um kynferðisbrot í skýrslu Nauðgunarmálanefndar og grein Ragnheiðar Bragadóttur um sífjaspell í ritinu Líndælu (2001), bls. 483-4. Í grein Ragnheiðar er umfjöllun um sama hæstaréttardóm (H. 1996:1863) og heimfærsla til refsíákvæða þar talin vera lögum samkvæm. Rétt er einnig að nefna að dómstólar hafa ekki gert athugasemdir við ákærufamkvæmd að þessu leyti.

Sé ætlunin að rýmka nauðgunarhugtakið með þeim hætti að það taki til kynferðisbrota gegn börnum yngri en 14 ára án þess að um beina valdbeitingu eða hótun sé að ræða, verður að telja rétt að kveðið sé á um það í lagatextanum sjálfum, sbr. t.d. ákvæði 192. gr. norsku hegningarlaganna og ákvæði 4. gr. í 6. kafla sænsku hegningarlaganna. Það er einnig í samræmi við meginregluna um skýrleika refsheimilda.

e.u.

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Alþingi
Erindi nr. P 133 / 49
komudagur. 6. 11. 2006

3. október 2006

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10

150 Reykjavík

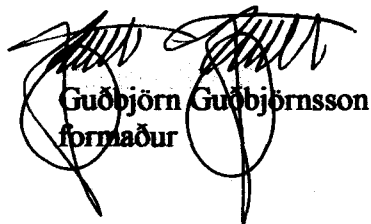
Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breyting á almennum hegningalögum, nr. 19 12. febrúar 1940 (kynferðisafbrot).

Visað er til bréfs háttvirtrar efnahags- og viðskiptanefndar Alþingis, dags. 20. október, þar sem óskað er eftir því að Tollvarðafélag Íslands veiti umsögn um frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum nr. 19/1940.

Að mati stjórnar Tollvarðafélags Íslands eru þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpinu til mikilla bóta og bæta réttaröryggi fórnarlamba kynferðisbrota. Fagnar stjórn TFÍ því frumkvæði dómsmálaráðherra í þessu máli.

Virðingarfyllst,

f.h. stjórnar Tollvarðafélags Íslands,

Guðbjörn Guðbjörnsson
formaður

Alþingi
Erindi nr. P 133/120
komudagur 13.11.2006

UMBOÐSMAÐUR BARNA

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 10. nóvember 2006
Tilvísun: UB 0611/4.1.1

Efni: Frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum, nr. 19 12. febrúar 1940 (kynferðisbrot), 20. mál.

Vísað er til bréfs allsherjarnefndar Alþingis, dagsett þann 20. október 2006, þar sem óskað er eftir umsögn umboðsmanns barna um ofangreint frumvarp.

Umboðsmaður barna fagnar framkomnu frumvarpi enda felur það í sér aukna réttarvernd fyrir börn gegn kynferðisbrotum. Refsimörk fyrir kynferðisbrot gegn börnum eru hækkuð og slík brot munu fýrnast á lengri tíma en samkvæmt núgildandi ákvæðum. Frumvarpið er vel unnið og athugasemdirnar með því einkar skýrar. Þær hafa að geyma vandaða refsiréttarlega umfjöllun um kynferðisbrot og ítarlega samantekt á réttarreglum á þessu sviði í nágrannalöndunum. Augljóst er að vandað hefur verið til verksins.

Í umsögn þessari verður fyrst og fremst fjallað um þær greinar frumvarpsins er varða kynferðisbrot gagnvart börnum.

1. gr.

Í grein þessari er gerð tillaga um breytingu á 1. mgr. 82. gr. almennra hegningarlaga sem felur í sér að viðmiðunaráldur um upphaf fyrningarfrests fyrir kynferðisbrot gegn börnum er færður úr 14 ár í 18 ár. Með því og hækkun refsimarka mun sök fyrir þessi brot fýrnast er brotáþolar verða 23, 28 eða 33 ára eftir alvarleika brots í stað

19, 24 eða 29 ára. Hér er að sjálfsögðu um mikla réttarbót að ræða sem ber að fagna.

Eins og fram kemur í athugasemdum frumvarpsins lagði umboðsmaður barna til árið 1997 að sérregla gildi um fyrningu kynferðisbrota gegn börnum. Bent var á þrjár leiðir: þau yrðu ófyrnanleg eða að tekinn yrði upp sérstakur fyrningarfrestur varðandi þessi brot, t.d. 25 ár eða að upphaf fyrningarfrests yrði við 18 ára aldur brotþola. Með lögum nr. 63/1998 var nokkuð komið til móts við þessa tillögu, sérstaða þessara brota var viðurkennd og sett sérregla um fyrningu sakar í kynferðisbrotum gegn börnum, sem fól í sér að miða upphaf fyrningarfrests við 14 ára aldur brotþola. Í frumvarpi þessu er lagt til að þetta aldursmark verði hækkað í 18 ár. Er það í samræmi við þær breytingar sem gerðar hafa verið í nágrannalöndum okkar, Noregi (1998), Danmörku (2000) og Svíþjóð (2005).

Umboðsmaður barna er því fylgjandi að gengið verði eins langt í því að auka refsivernd barna að þessu leyti og frekast er kostur. Færð hafa verið ýmis lagatæknileg rök fyrir því að kynferðisbrot gegn börnum verði ekki ófyrnanleg, sbr. m.a. umfjöllun í athugasemdum með frumvarpinu. Verði á þeim byggt við afgreiðslu allsherjarnefndar á frumvarpi þessu vill umboðsmaður barna gera tillögu um að tekið verði upp samskonar ákvæði og 3. mgr. 93. gr. dönsku hegningarlaganna en þar er kveðið á um að fyrningarfrestur í slíkum málum verði aldrei skemmri en 10 ár. Slík breyting stenst fyllilega öll lagatæknileg rök og samræmingarsjónarmið. Fordæmi er og að finna í 2. mgr. 81. gr. almennra hegningarlaga sem kveður á um að brot sem eru fólgin í því að komast undan greiðslu á tollum, sköttum eða öðrum gjöldum til hins opinbera fynnist aldrei á skemmri tíma en 5 árum. Verði frumvarpið samþykkt óbreytt munu alvarlegustu brot gegn börnum fynnast á 10 og 15 árum og önnur á 5 árum. Lagt er til að bætt verði nýrri málsgrein í 81. gr. sem verði 3. mgr., svohljóðandi: “Fyrningarfrestur vegna brota samkvæmt ákvæðum 194.–202. gr. og brotþoli er yngri en 18 ára er aldrei skemmri en 15 ár.” Verði slík breyting samþykkt munu slík brot aldrei fynnast fyrr en brotþoli nær 33 ára aldri.

2. gr.

Umboðsmaður barna styður eindregið að hugtakið nauðgun er rýmkað verulega með frumvarpi þessu þar sem það mun einnig taka til þess að maður notfærir sér þær aðstæður að brotþoli getur ekki spornað við verknaðinum eða skilið þýðingu hans. Af athugasemdum með frumvarpinu má ljóst vera að brot sem felst í því að brotamaður hefur samræði eða önnur kynferðismök við barn skal talið vera

nauðgun. Fjallað verður frekar um þetta atriði í umfjöllun um 10. gr. frumvarpsins.

3.gr.

Í grein þessari er lagt til að nýtt ákvæði komi inn í kynferðisbrotakaflann sem ætlað er að hafa áhrif til þyngingar við ákvörðun refsingar. Meðal þeirra þriggja refsíþyngingarástæðna sem þar eru tilgreindar er ungur aldur þolanda. Í athugasemdum frumvarpsins er vitnað til rannsóknar á dómum Hæstaréttar á tuttugu ára tímabili en í henni þótti helst gagnrýnivert að ekki skyldi meira tillit tekið til ungs aldurs þolanda við ákvörðun refsingar. Þessi breyting felur í sér aukna refsivernd barna þar sem dómurum er gert *skyld* að virða ungan aldur til þyngingar refsingar og er hún löngu tímabær.

5. og 6. gr.

Tekið er undir athugasemdir Barnaverndarstofu við þessar greinar frumvarpsins, sem fram komu í umsögn dags. 11. maí s.l. .

8. og 9. gr.

Í þessum greinum frumvarpsins er hækkað refsihámark 2. mgr. 200. gr. og 201. gr. um *kynferðislega áreitni* manns annarsvegar gagnvart barni sínu eða öðrum niðja (8. gr.) og hins vegar kjör-, stjúp-, fóstur- eða sambúðarbarni eða ungmenni, sem honum hefur verið trúað fyrir til kennslu eða uppeldis (9. gr.) og er sú breyting til bóta.

Vakin er athygli á að í frumvarpi þessu er ekki gert ráð fyrir hækkun refsimarka fyrir brot sem felast í því að gerandi hefur *samræði eða önnur kynferðismök* við barn sitt eða niðja (200. gr.) eða kjörbarn, stjúpbarn, fósturbarn, sambúðarbarn eða ungmenni, sem honum hefur verið trúað fyrir til kennslu eða uppeldis (201. gr.). Með lögum nr. 40/2003 voru refsimörk þessara brota (sem í athugasemdum voru nefnd ”grófustu kynferðisbrot gegn börnum”) hækkuð í 12 ár til jafns og samræmis við refsimörk slíkra brota samkvæmt 202. gr. . Vandséð er ástæða þess að því samræmi er ekki haldið í frumvarpi þessu. Að því þarf að huga. Því ætti að skoða hvort breyta ætti refsimörkum í þessum ákvæðum til samræmis við það sem gert er í 10. gr. frumvarpsins varðandi 202. gr. Eins og fram kemur í athugasemdum frumvarpsins þá varða þessi brot jafnframt við 202. gr. ef þolandi er yngri en 14 ára. En hér er um svo alvarleg brot að ræða sem framin eru gegn börnum í skjóli náinna fjölskyldu- og sífjatengsla að rétt er að miða við 18 ára aldur þolanda.

Rétt er að breyta orðinu ungmenni í 1. mgr. 201. gr. í barn til samræmis við þær breytingar sem gerðar hafa verið á XXII. kafla á undanförunum árum og gerð er á 202. gr. í 10. gr. frumvarps þessa.

10. gr.

Með grein þessari eru lagðar til nokkrar breytingar á 202. gr. laganna er gera ráð fyrir að rýmka refsirammann fyrir kynferðisbrot gegn börnum. Refsihámarkið er hækkað í 16 ára fangelsi og lagt er til að lögfest verði sérstakt refsilágmark, 1 árs fangelsi. Verða refsimörk 1. mgr. 202. gr. þá hin sömu og fyrir nauðgun. Þess má geta að umboðsmaður barna lagði til við dómsmálaráðherra árið 1997 að tekið yrði upp ákvæði um 1 árs lágmarksrefsingu vegna kynferðisbrota gegn börnum. Því er þessari breytingartillögu sérstaklega fagnað.

Í 1. málsgrein 202.gr. hegningarlaga er lagt fortakslaust bann við kynmökum við börn yngri en 14 ára. Því er ætlað að veita börnum vernd gegn kynferðislegri misnotkun sér eldri og þroskaðri einstaklinga. Talað er um að kynferðislegur lágmarksaldur (og stundum kynferðislegur lögdur) sé 14 ár.

Umboðsmaður barna hefur allt frá árinu 1997 lagt til að þessi viðmiðunardur verði hækkaður til samræmis við það sem gerist í nágrannalöndum okkar. Í dönskum og sænskum rétti er miðað við 15 ára aldur en í norskum rétti er miðað við 16 ár en helmingi þyngri refsing lögð við ef brotið er gegn barni yngra en 14 ára. Í athugasemdum með frumvarpinu kemur fram rökstuðningur fyrir því að ekki er lagt til að þessi aldursmörk verði hækkuð og vitnað til þess að rannsóknir sýni að unglingar á Íslandi byrji fyrr að stunda kynlíf en unglingar á öðrum Norðurlöndum eða rúmlega 15 ára að meðaltali. Síðastliðið vor voru kynntar niðurstöður viðamikillar rannsóknar Barnaverndarstofu og Rannsókna og greiningar um kynhegðun ungs fólks á Íslandi og kynferðislega misnotkun á börnum. Meðal þess sem þar kom fram var að 16 % stúlkna og 12 % stráka kváðust hafa haft kynmök í fyrsta sinn fyrir 15 ára aldur en tæplega 70 % eftir að þau náðu 16 ára aldri. Samkvæmt þessari rannsókn virðist kynhegðun íslenskra ungmenna vera sambærileg kynhegðun norrænna jafnaldra þeirra.

Í lokaathugasemdum nefndar Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins frá því í janúar 2003 -við skýrslu Íslands til hennar- sagði m.a. : “(38) Nefndin fagnar upplýsingum um hin nýlega settu lög um barnaklám (2000). Hún fagnar einnig skýrslu um athugun stjórnvalda á umfangi barnavæðis og barnakláms, þar sem ýmis

tilmæli eru sett fram. Nefndinni þykir þó miður hversu lág aldursmörk eru sett fyrir samþykki til kynmaka (14 ár), þar sem þau kunna að veita börnum eldri en 14 ára ófullnægjandi vernd gegn kynferðislegri misneytingu.”

Ákvæði 202. gr. er fyrst og fremst ætlað að verja börn fyrir misnotkun sér eldri einstaklinga en ekki að leggja refsingu við kynferðismökum jafnaldra. Þegar til þess er litið og jafnframt að 10. gr. frumvarpsins gerir ráð fyrir að lækka megi refsingu eða láta hana falla niður ef gerandi og þolandi eru á svipuðum aldri og þroskastigi telur umboðsmaður barna rétt að hækka kynferðislegan lágmarksaldur í 15 ár. Í því samhengi má benda á að 15 ár er nokkuð algengt aldursviðmið í íslenskri löggjöf, samanber að sakhæfisaldur er 15 ár, barn öðlast stöðu aðila í barnaverndarmáli 15 ára og í vinnulöggjöfinni er eitt meginviðmiðið varðandi vinnu barna 15 ár.

Þegar um er að ræða samræði eða önnur kynferðismök við barn yngra en 14 ára gerir frumvarp þetta ráð fyrir að sett verði sérstakt refsilágmark og refsihámark er þyngt og verða refsimörkin þau sömu og fyrir nauðgun. Í athugasemdum með frumvarpinu (bls. 40) segir: ”Kynmök fullorðins manns við barn eru slík misnotkun á yfirburðaaðstöðu hans gagnvart barninu að í því felst ofbeldi, hótun og misneyting, þótt það teldist það e.t.v. ekki ef þolandinn væri fullorðinn. Hafi fullorðinn maður kynmök við barn ætti að ákæra bæði fyrir nauðgun og kynferðisbrot gegn barni.”

Þegar litið er þeirrar breytingar sem gerð er á nauðgunarhugtakinu í frumvarpinu og tilvitnaðra orða í athugasemdum telur umboðsmaður barna rétt að skoða hvort ekki sér rétt að taka af öll tvímæli í þessu efni að hætti Svía og orða 1. mgr. þannig: ”Hver sem hefur samræði eða önnur kynferðismök við barn yngra en 14 (15) ára gerist sekur um nauðgun og skal sæta fangelsi ekki skemur en 1 ár og allt að 16 árum. Lækka má.....”

Velta má fyrir sér hvort rétt er að nota orðið *kynmök* í verknaðarlýsingu kynferðisbrota gegn börnum. Það orð felur í sér gagnkvæmni og jafnræði og að báðir aðilar geri sér grein fyrir eðli og alvarleika þess verknaðar sem fram fer. Benda má á að orðnotkun var breytt í sænsku hegningarlögunum 2005. Í þessu samhengi má einnig benda á umfjöllun í dómi Héraðsdóms Reykjavíkur frá 28. apríl s.l.: ”Ákærða er einnig gefið að sök að hafa, í framhaldi af leik telpnanna, haft ”munnmök” við þær og látið þær hafa ”munnmök” við hann. Hér þykir dómendum hart kveðið að orði í ákæru og í raun óvægið í garð lítilla barna, sem ekki hafa í ljósi þroska síns öðlast kynhvöt af nokkru tagi. Hafi ákærði á annað borð gert á hlut telpnanna og látið þær framkvæma afbrigðilegan verknað honum til fróunar, verður fráleitt litið svo á að um mök hafi verið að ræða. Til þess skortir lögmætt samþykki þess, sem fyrir verður.”

Í 3. og 4. mgr. 202. gr. er kveðið á um að það sé refsivert að annars vegar tæla barn yngra en 18 ára til samræðis eða annarra kynferðismaka og hins vegar að greiða barni endurgjald fyrir það. Misræmi er í refsihámarki fyrir þessi brot, það varðar fangelsi í allt að 4 ár að tæla barn, en í allt að 2 ár að kaupa barn til kynmaka. Ekki verður séð að haldbær rök hnígi til þessa misræmis og telur umboðsmaður barna að í báðum tilvikum skuli brot sæta fangelsi allt að 4 árum.

Til viðbótar þeim breytingum sem gerðar eru á XXII. kafla hegningarlaga með frumvarpi þessu telur umboðsmaður barna rétt að gera enn frekari breytingar.

Rétt er að lögfesta sérstakt ákvæði um að virða skuli til þyngingar við ákvörðun refsingar fyrir brot gegn 200. – 202. gr ef um endurtekin brot gegn barni er að ræða. Í þessu sambandi má benda á c. lið 2. mgr. 195. gr. norsku hegningarlaganna. Tekið er fram í athugasemdum frumvarpsins (bls. 29) að ekki sé lagt til að lögfest sé ákvæði um refsipýngingarástæður í tengslum við kynferðisbrot gegn börnum samsvarandi þeim sem er að finna í 3. gr. þess og taka til nauðgunar. Það er skýrt með þeim hætti að 194. gr. eigi við hver sem aldur þolanda er og að í frumvarpinu sé hvatt til þess að því ákvæði verði beitt í ríkari mæli en nú er gert þegar börn séu þolendur samræðis eða annarra kynmaka. Í 3. gr. er ekki tilgreint sem refsipýngingarástæða að brot sé endurtekið.

Séu skoðaðir dómar vegna kynferðisbrota gegn börnum kemur í ljós að kynferðisofbeldi stendur yfirleitt í langan tíma og samkvæmt tölulegum upplýsingum, sem er að finna í ársskýrslu Stígamóta 2005, stóðu sífjaspell í 76 % tilfella yfir í eitt ár eða lengur. Ekki þarf að fjölyrða um hversu þungbær raun það er fyrir börn að búa við slíkar aðstæður um langa hríð og þær alvarlegu afleiðingar sem sú raun hefur í för með sér. Því er hér lagt til að í 203. gr. verði sett eftirfarandi ákvæði: ” Þegar refsing fyrir brot gegn 200. - 202. gr. er ákveðin skal virða til þyngingar ef um endurtekin brot gegn barni er að ræða.”

Jafnframt þarf að huga að því að vernda börn fyrir því að fullorðinn einstaklingur sem er tengdur því með þeim hætti sem kveðið er á um í 200. – 201. grein eða í þeirri aðstöðu, sem kveðið er á um í 197. - 198. gr. veiti öðrum einstaklingum aðgang að barni til kynferðislegra athafna- hvort sem fyrir það kemur greiðsla eða ekki.

Í því samhengi má benda á 2. mgr. 193. gr., 2. mgr. 194. gr. og 2. mgr. 199. gr. norsku hegningarlaganna.

Í athugasemdum (bls. 29) er vikið að því að erlendar rannsóknir sýni að gerendur í kynferðisbrotum gegn börnum eru oft sjálfir börn. Nýleg íslensk rannsókn leiðir hið sama í ljós. Í athugasemdunum segir jafnframt að ekki sé til nein sérhæfð meðferð fyrir unga gerendur hér á landi og að huga þyrfti að því hvort rök séu til þess að taka upp slíka meðferð og hvar ætti að finna henni stað. Hér er um þarfa ábendingu að ræða sem taka ber mark á og hvetur umboðsmaður barna allsherjarnefnd til að bregðast við henni með tilhlýðilegum hætti.

Með vísan til framangreindra athugasemda lýsi ég yfir stuðningi við framkomið frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum.

Virðingarfyllst,

Ingibjörg Rafnar

Reykjavík, 3. nóvember 2006

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Efni: Umsagnarbeiðni varðandi tillögu til breytinga á almennum hegningarlögum nr. 19, 12. febrúar 1940 (kynferðisbrot), 20. mál, 133. löggjafarþingi.

Landsnefnd UNIFEM á Íslandi bendir á að send var inn umsögn um sama frumvarp í fyrri mynd, þ.e. 712. mál á 132. löggjafarþingi og óskar þess að tekið verði tillit til þeirrar umsagnar við meðferð þessa máls nú.

f.h. stjórnar landsnefndar UNIFEM á Ísland

A handwritten signature in black ink, which appears to read "Sjöfn Vilhelmsdóttir". The signature is fluid and cursive.

Sjöfn Vilhelmsdóttir
Framkvæmdastýra UNIFEM á Íslandi

UNIFEM á Íslandi

Miðstöð Sameinuðu þjóðanna

Laugavegur 42, 101 Reykjavík

Iceland

Sími: +354 552 6200

Fax: +354 552 6010

netfang: unifem@unifem.is

vefur: www.unifem.is

Þróun í þágu kvenna
allra hagr

Reykjavík
29. apríl 2006

Alþingi
Erindi nr. P 132/1964
komudagur 2.5.2006

Umsögn frá UNIFEM á Íslandi

Um breytingu á almennum hegningarlögum, nr. 19 12. febrúar 1940
(kynferðisbrot)

UNIFEM á Íslandi
Miðstöð Sameinuðu þjóðanna
Laugavegur 42, 101 Reykjavík
Iceland

Stjórn UNIFEM á Íslandi fagnar endurskoðun á kynferðisbrotakafila almennra hegningarlaga og þeim sýnilega vilja stjórnvalda til að auka réttlæti gagnvart konum og þolendum kynferðisofbeldis almennt í íslensku réttarkerfi. Hér á eftir koma athugasemdir okkar.

Sími: +354 552 6200

Fax: +354 552 6010

netfang: unifem@unifem.is

vefur: www.unifem.is

194. grein

I. Við fögnum því að minni krafa er gerð á ofbeldisþátt nauðgunar með því að nú hefur „hótun“ komið í stað „hótun um ofbeldi“. Þó teldum við æskilegra að skilyrða ekki nauðgunarhugtakið á þann hátt sem hér er gert. Nauðgunarhugtakið er enn tengt við verknaðinn, þ.e. ofbeldi eða hótun. Orðið nauðgun ætti ekki að þurfa að skilgreina frekar, sbr. orðið þjófnaður eða orðið vændi sem standa sannarlega ein og sér án frekari skilgreininga í nágildandi löggjöf.

II. Við fögnum því að 196. grein um misneytingu hafi verið felld niður og inntak hennar fært inn í 194. grein, þannig er kynfrelsi kvenna virt óháð ástandi þeirra.

Við leggjum til að lágmarksrefsing fyrir nauðgun verði hækkuð úr einu ári í tvö sökum þess hversu vægir dómur eru almennt í þessum málaflokki sem endurspeglar ekki alvarleika brotanna.

195. grein

Við fögnum þessu ákvæði og teljum að það geti leitt til þyngingar á refsingum. Í því felast skilaboð löggjafans um alvarleika nauðgunar. Á sama tíma er það miður að nauðgunarhugtakið skuli vera tengt verknaðinum og magni þess ofbeldis sem beitt er við framkvæmd hans.

Stjórn UNIFEM á Íslandi leggur til að einnig komi til refsipýngingar þegar um er að ræða tvo eða fleiri gerendur í nauðgunarmáli. Það liggur fyrir að fjöldanauðgun hefur í för með meiri ógnun fyrir þolandann. Jafnframt er lagt til að ef þolandi nauðgunar sætir að auki mannráni, komi það einnig til refsipýngingar.

197. grein

Við leggjum til að sett verði inn lágmarksrefsing fyrir brot af því tagi sem fjallað er um í þessari grein vegna þess valdamunar sem er ríkjandi á milli aðila.

Þróun í þágu kvenna
allra hagar

199. grein

Við fögnum þessu ákvæði þar sem það telst ótvíræð réttarbót fyrir konur, sem eru í flestum tilfellum þolendur kynferðislegs áreitiss.

202. grein

Því ber að fagna að breytingar á þessarri grein hafa í för með sér að alvarleiki brotsins hefur verið lagður að jöfnu við nauðgun.

205. grein

Við teljum þessa grein mikla réttarbót fyrir samfélagið í heild sinni.

206. grein

Stjórn UNIFEM á Íslandi gerir alvarlegar athugasemdir við þessa grein þar sem hún þykir enn endurspegla gamaldags viðhorf til vændis og er ekki í samræmi við þá réttarbót sem felst í breytingu á nauðgunarlöggjöfnni og þeirri sem snýr að kynferðisbrotum gegn börnum.

Á sama tíma og við fögnum því að sá eða sú sem selur aðgang að líkama sínum skuli ekki lengur vera sakhæf/ur þá þykir okkur miður að aðeins sá eða sú sem hagnast á vændi annarra skuli sakhæf/ur. Þetta endurspeglar áðurgreint viðhorf og tekur ekki tillit til þeirrar staðreyndar að flestir þeir (oftast konur) sem selja aðgang að líkama sínum eru fórnarlömb aðstæðna sem þarf að taka tillit til í löggjöf sem þessarri. Við minnum jafnframt á þá samstöðu sem myndaðist innan kvannahreyfingarinnar þegar ljóst var að til kæmi endurskoðun á löggjöf um vændi og þá kröfu að sænska leiðin yrði farin.

Lokaorð

Hafa ber í huga við endanlega endurskoðun kynferðisbrotalöggjafarinnar að það viðhorf er greinilegt í lögunum að athöfn og hegðun ofbeldismannsins er skilgreinandi þáttur brotsins og kynferðislegt markmið hans. Upplifun konunnar er málinu nánast óviðkomandi. Rannsóknir hafa sýnt fram á að ofbeldi er ekki aðalverknaðurinn í augum konunnar sem verður fyrir nauðgun heldur brotið gegn kynfrelsi hennar og innrásin í líkama hennar.

Hvað varðar fyrningarfrest í kynferðisbrotamálum gegn börnum fögnum við því að fyrningarklukkan skuli ekki byrja að tifa fyrr en við 18 ára aldur í stað 14 ára áður. Hins vegar erum við þeirrar skoðunar að þegar um alvarleg brot er að ræða ætti fyrningarfrestur ekki að eiga við.

Hvað varðar vændiskafla löggjafarinnar ber að hafa í huga við endanlega gerð hans að ekki er hægt að líta á sölu vændis með sömu augum og litið er á viðskipti milli tveggja jafningja. Helstu ástæður þess eru sem fyrr segir félagsleg staða þeirra sem selja aðgang að líkama sínum og sá valdamunur sem til staðar er milli aðila. Hugmyndin um frjálst val einstaklinga á heldur ekki við þegar um vændi er að ræða þar sem valkostir þeirra sem stunda það eru þröngir.

UNIFEM á Íslandi

Miðstöð Sameinuðu þjóðanna

Laugavegur 42, 101 Reykjavík

Iceland

Sími: +354 552 6200

Fax: +354 552 6010

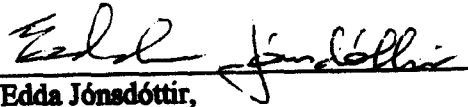
netfang: unifem@unifem.is

vefur: www.unifem.is

Þróun í þágu kvenna
allra hagnar

Fyrir hönd stjórnar UNIFEM á Íslandi,

Edda Jónsdóttir,
formaður stjórnar.

Guðrún Margrét Guðmundsdóttir,
varaformaður stjórnar.

UNIFEM á Íslandi
Miðstöð Sameinuðu þjóðanna
Laugavegur 42, 101 Reykjavík
Iceland

Sími: +354 552 6200

Fax: +354 552 6010

netfang: unifem@unifem.is

vefur: www.unifem.is

Þróun í þágu kvenna
allra hagur

**Nefndasvið Alþingis,
b/t Sigrúnar Brynju Einarsdóttur
Austurstræti 8-10,
150 Reykjavík.**

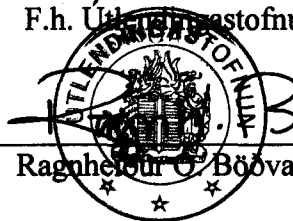
Reykjavík, 03.11.2006

**Efni: Beiðni um umsögn vegna frumvarps til almennra hegningarlaga, 20. mál,
kynferðisbrot.**

Útlendingastofnun barst bréf frá allsherjarnefnd Alþingis, dags. 20. október sl., þar sem farið var þess á leit að stofnunin veitti umsögn vegna frumvarps til almennra hegningarlaga.

Útlendingastofnun fagnar því að frumvarp þetta skuli vera lagt fram fyrir Alþingi. Þau verkefni stofnunarinnar sem snúa að ákvæðum almennra hegningarlaga eru fyrst og fremst tengd ákvörðunum stofnunarinnar um brottvísun og endurkomubann, en fyrrgreindar ákvarðanir eru einkum byggðar á uppkveðnum refsidómum.

Reykjavík, 03.11.2006
F.h. Útlendingastofnunar

Ragnheiður G. Böðvarsdóttir

Alþingi
Erindi nr. Þ 133/45
komudagur 3.11.2006

Frumvarp til laga á breytingum á kynferðisbrotakafla almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

- Athugasemdir frá V-dags samtökunum -

V-dags samtökin fagna frumvarpi dómsmálaráðherra til breytinga á kynferðisbrotakafla hegningarlaga og þeirri auknu réttarvernd sem það boðar. V-dags samtökin vilja sérstaklega fagna því að í frumvarpinu er haft að leiðarljósi að auka réttarvernd kvenna og gera ákvæðin nútímalegri þar sem áhersla er lögð á að reyna að tryggja, svo sem framast er unnt í löggjöf, að friðhelgi, sjálfsákvörðunarréttur, kynfrelsi og athafnafrelsi hvers einstaklings sé virt.

V-dags samtökin hafa einblínt á forvarnarstarf gegn nauðgunum og munu því athugasemdir þessar einskorðast við þær tillögur frumvarpsins er snýr að þeim brotum. Í frumvarpinu er dregið úr núgildandi áherslu á verknaðaraðferðir nauðgana og megináherslan lögð á að með brotunum eru höfð kynmök við þolanda án þess að samþykki hans sé fyrir hendi og þannig brotið gegn sjálfsákvörðunarrétti og athafnafrelsi hans í kynlífi. Þau brot sem framin eru með ofbeldi eða hótun um ofbeldi eru skv. gildandi löggjöf litin alvarlegri augum af löggjafanum og þar með í dómaframkvæmd. Þessi áhersla á ofbeldi sem verknaðarþátt er úrelt og endurspeglar ekki þann veruleika sem þolendur brotanna upplifa. Sú staðreynd þarf að endurspeglast í löggjöfinni. og með því að víkka út nauðgunarhugtak laganna og skilgreina þessi brot sem nauðgun er viðurkennt að þungamiðja brotanna er að samræði og önnur kynferðismök fara fram gegn vilja þolanda, án samþykkis hans. Þessi útvíkkun á nauðgunarhugtakinu er í samræmi við þá vitund sem orðið hefur í þjóðfélaginu á undanförunum árum þess efnis að það er ekki ástand þolandans sem á að vera til umræðu. Það sem skiptir höfuð máli er að gerandinn ber einn ábyrgð á því broti sem um ræðir og ætti ekki að komast undan því að vera kærður fyrir nauðgun út af þeirri ástæðu einni að þolandinn gerði sér litla eða enga grein fyrir brotinu þegar á því stendur.

Það sem hefur reynst erfitt í kynferðisbrotamálum er sönnun brotanna. Það er þó rétt að taka undir það sem kemur fram í athugasemdum frumvarpsins að þau vandkvæði verða ekki nema að litlu leyti leyst með breytingum á ákvæðum hegningarlaga. Sönnun í kynferðisbrotamálum er erfið auk þeirrar grundvallarreglu að maður telst saklaust uns sekt hans er sönnuð. V-dags samtökin mælast ekki til að þeirri grundvallarreglu sé hnekkt en fagna öllum þeim úrlausnum sem gætu auðveldað sönnun í þessum viðkvæma brotaflokk. Það sem hefur reynst erfiðast að sanna eru nauðganir sem framdar eru þegar þolandi gerir sér ekki grein fyrir brotinu vegna rænuleysis eða annarra andlegra annmarka (sem skv. núgildandi löggjöf kallast misneyting). Með það fyrir augum ber að fagna þeirri réttarbót sem hlýst af þeirri víðtæku skilgreiningu á nauðgunarhugtakinu sem um ræðir. Með því má nefnilega ætla að aðilar sem og lögregluþyrirvöld og dómara líti alltaf alvarlegum augum á nauðganir, burt séð frá því hvernig

hún var framkvæmd. Það gæti leitt til þess að færri nauðgunarmál verði að fella niður þar sem þau þykja ekki líkleg til sakfellingar. Það má rökstyðja með því að ef að löggjafinn viðurkennir að um samskonar brot er að ræða, hvort sem skilgreint ofbeldi er til staðar eður ei, munu t.d. þolendur veigra sér síður til að leita réttar síns vegna þeirrar smánar sem fylgir því að ekki er talið að um nauðgun sé að ræða og að áherslan vegna brotsins er á ástandi þolanda. Með því að löggjafinn viðurkenni að um samskonar brot er að ræða, og það er ekki skilgreint eftir því ástandi sem þolandi var í, má vona að þolendur muni eiga auðveldara með að kæra brotið fyrir, sem getur oft á tíðum leitt til auðveldari sönnunarfærslu.

Í samfélaginu hafa lengi heyrst þær raddir að refsingar fyrir kynferðisbrot séu of vægar og V-dags samtökin taka undir þá gagnrýni. Hins vegar hafa þær gagnrýnisraddir beinst of mikið að dómstólunum sem er ekki tækt vegna þess fordæmis sem dómstólar fylgja. Hins vegar er það löggjafinn sem hefur tækifæri til að varpa alvarlegra ljósi á kynferðisbrot og hafa þá í leiðinni áhrif á refsingar. Í frumvarpinu er einnig lagt til að lögfest verði sérstakt ákvæði um nokkur atriði sem virða skuli til þyngingar þegar refsing fyrir nauðgun er ákveðin og einnig er lagt til í frumvarpinu að lögfest verði ákvæði um ítrekunarheimild sem getur þá leitt til refsihækkunar. Með því er vilja löggjafans um alvarleika brotanna komið á framfæri við dómstóla sem er fagnaðarefni.

Það er von V-dags samtakanna að frumvarp þetta fái brautargengi á Alþingi m.a. vegna þeirrar aukinni virðingar sem í því felst gagnvart þolendum kynferðisbrota sem sendir þau mikilvægu skilaboð til samfélagsins að kynferðisbrot eru ekki þolendum að kenna.

Stjórn V-dags samtakanna

2. nóvember 2006

Reykjavíkurborg
Velferðarsvið

Alþingi
Allsherjarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Alþingi
Erindi nr. P 133/369
komudagur 28.11.2006

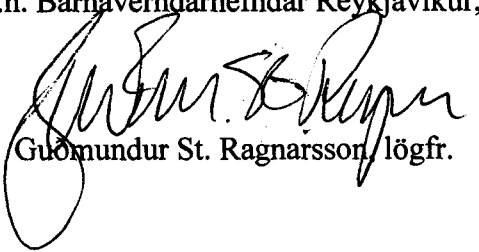
Reykjavík, 22. nóvember 2006

Efni: Umsögn vegna frv. almennra hegningarlaga, 20. mál, kynferðisbrot.

Vísað er til bréfs nefndarritara allsherjarnefndar, dags. 20. október 2006, þar sem fram kemur beiðni til barnaverndarnefndar Reykjavíkur um að veita umsögn um frumvarp til almennra hegningarlaga, 20. mál kynferðisbrot. Beðist er velvirðingar á þeirri seinkun sem orðið hefur á svari til allsherjarnefndar sem rekja má til mikilla anna á skrifstofu Velferðarsviðs Reykjavíkurborgar.

Velferðarsvið Reykjavíkurborgar, f.h. barnaverndarnefndar, gerir ekki athugasemdir við einstaka greinar frumvarpsins. Lýst er yfir stuðningi og velvilja við efni frumvarpsins.

Velferðarsvið Reykjavíkurborgar,
f.h. Barnaverndarnefndar Reykjavíkur,

Guðmundur St. Ragnarsson, lögfr.

Afrit sent: Stjórnsýslu- og starfsmannsvið
Reykjavíkurborgar.

Nefndarsvið Alþingis
Austurstræti 8 – 10
150 Reykjavík

Alþingi
Erindi nr. P / 33 / 2 / 3
komudagur 24. / 11 / 2006

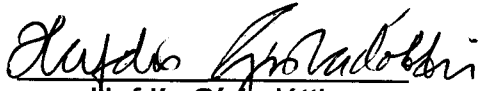

Reykjavík, 24. nóvember 2006

Efni: Umsögn um frumvarp til almennra hegningarlaga, 20. mál, kynferðisbrot
Öryrkjabandalagi Íslands hefur borist til umsagnar frumvarp til almennra
hegningarlaga.

ÖBÍ styður frumvarpið eins og það hefur verið lagt fram og hvetur til samþykki þess.

Virðingarfyllst,
f.h. ÖBÍ

Hafdis Gísladóttir
framkvæmdastjóri